

SINJSKA ALKA I LIKOVNO STVARALAŠTVO DJECE

Vuković, Marchela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:350149>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

SINJSKA ALKA I LIKOVNO STVARALAŠTVO DJECE

MARCHELA VUKOVIĆ

SPLIT, 2024.

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet Split

Odsjek za učiteljski studij

Predmet: Metodika nastave likovne kulture 1

Diplomski rad

Sinjska alka i likovno stvaralaštvo djece

Studentica:

Marchela Vuković

Mentor:

doc.dr.sc. Dubravka Kušćević

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA LIKOVNE KULTURE	2
2.1. Međupredmetne teme i kulturna baština	4
2.1.1. Međupredmetna tema Održivi razvoj	5
2.1.2. Međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj	7
2.1.3. Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje	8
3. KULTURNA BAŠTINA I KULTURNI IDENTITET	10
3.1. Razvijanje kulturnog identiteta i nastava Likovne kulture	12
4. FENOMEN IGRE U LJUDSKOJ KULTURI	18
4.1. Igra i stvaralaštvo u nastavi Likovne kulture	20
5. VITEŠKA IGRA – SINJSKA ALKA	22
5.1. Povijesni okvir kao uvod u Sinjsku alku	23
5.2. Početci Alke	24
5.3. Definiranje – UNESCO – Nematerijalna baština	25
5.4. Pravila i trčanje Alke	27
5.5. Muzej Sinjske alke	30
6. DJEČJA ALKA	32
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	33
7.1. Predmet, cilj, istraživački zadatci i hipoteze istraživanja	33
7.2. Opis uzorka	34
7.3. Postupak i opis istraživanja	35
7.4. Instrumenti istraživanja i metode obrade podataka	45
7.5. Rezultati i rasprava	45
7.6. Zaključak istraživanja	55

8. ZAKLJUČAK	56
9. LITERATURA	58
PRILOZI	66

1. UVOD

Sinjska alka, jedinstveno viteško natjecanje koje se preko tri stoljeća održava u Sinju jedan je od iznimnih primjera bogate kulturne baštine naše domovine. Održava se svake godine u čast pobjede nad turskom vojskom u slavnoj bitci 1715. godine i kao takva duboko je ukorijenjena u kulturni identitet stanovništva Sinja i Cetinske krajine simbolizirajući hrabrost, čast i zajedništvo. Alka, kao nematerijalna kulturna baština priznata od strane UNESCO-a ima globalno prepoznatljivu vrijednost.

U teorijskom dijelu ovog rada analiziran je povijesni razvoj i značaj Sinjske alke, njezina uloga u kulturnom identitetu Sinja te njezina integracija u nastavu Likovne kulture, s naglaskom na važnost očuvanja kulturne baštine i nacionalnog identiteta. Kulturna baština ima svoje mjesto unutar kurikuluma školstva Republike Hrvatske. Pojavljuje se kroz ciljeve i zadaće gotovo svih predmeta od 1.do 4. razreda osnovne škole, unutar predmeta Likovna kultura pojavljuje se i kao predmetni sadržaj, ali najviše se proteže kroz sadržaje međupredmetnih tema. Uključivanje odgojno-obrazovnih ishoda međupredmetnih tema Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje prilikom slikanja i crtanja motiva kulturne baštine učenicima omogućuje stjecanje znanja, vještina i stavova, ali i razvijanje trajnih vrijednosti koje će im služiti za cijeli život.

Empirijski dio rada *Sinjska alka i likovno stvaralaštvo djece* proveden je u jednoj osnovnoj školi u Splitsko-dalmatinskoj županiji u dvama četvrtima te jednomu trećemu razredu. Cilj istraživanja je utvrditi koliko su učenici upoznati s viteškom igrom – Sinjskom alkam i kako je doživljavaju u kontekstu nastavnog predmeta Likovne kulture. Kroz rezultate istraživanja i raspravu dobili smo odgovore na postavljena istraživačka pitanja.

Cilj je ovog rada prikazati važnost i mogućnosti uključivanja kulturne baštine u nastavu Likovne kulture u prva četiri razreda osnovne škole. Kroz teorijski i empirijski dio, na primjeru Sinjske alke, nastoji se istaknuti važnost upoznavanja kulturne baštine u odgojno-obrazovnom procesu stjecanja likovne kulture što je ključno za razvoj kulturne svijesti i identiteta budućih generacija.

2. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA LIKOVNE KULTURE

Poučavanje putem likovne umjetnosti i o likovnoj umjetnosti uvelike doprinosi cjelovitom razvoju učenika i mlade osobe njegovanjem i poticanjem triju osnovnih područja ljudske osobnosti i aktivnosti - psihomotoričkog (djelatnoga), afektivnoga (osjećajnoga) i kognitivnoga (spoznajnoga). Ova integracija temeljnih obrazovno-odgojnih kategorija ogleda se i u podjeli domena (ključnih koncepata) koje čine strukturu predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost. Razvijanje senzornih, izražajnih, praktičnih, intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti i vještina obuhvaćeno je domenom *Stvaralaštvo i produktivnost* koja se fokusira na različite aspekte i mogućnosti likovnog izražavanja učenika, istraživanje stvaralačkog procesa i različitih likovnih problema. Ova domena uključuje istraživanje, razvijanje i izražavanje ideja koristeći razne likovne i vizualne materijale i medije, primjenjujući problemski pristup kako bi se poticalo kreativno razmišljanje, inovativnost i poduzetnost kod učenika (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

Razvijanje analitičkog i kritičkog mišljenja kao nužnog preduvjeta za odgoj budućeg kompetentnog promatrača sposobnog za izražavanje argumentiranih stavova o likovnom stvaralaštvu i vizualnom okruženju, nalazi se u središtu domene *Doživljaj i kritički stav*. Učenike se potiče na aktivno promatranje i raspravljanje o likovnim djelima te na otvorenost prema različitim idejama, stavovima i umjetničkim pristupima (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

Razumijevanje likovne umjetnosti i stvaralaštva kao integralnog i važnog dijela života svih ljudskih zajednica i kultura kroz povijest, temelj je domene *Umjetnost u kontekstu*. Upoznavajući se s likovnim djelima nastalima kroz širok vremenski raspon, učenici interpretiraju njihova značenja unutar odgovarajućeg konteksta, povezujući ih sa svojim stvaralačkim i/ili životnim iskustvom (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, 2019).

Iako su ove tri domene podijeljene radi naglašavanja ključnih sadržajnih i obrazovno-odgojnih komponenti predmeta, u obrazovnom procesu one se trebaju međusobno ispreplitati i dopunjavati prema potrebama sadržaja pojedinog ishoda.

Domena A – *Stvaralaštvo i produktivnost*

Stvaralački (kreativni) proces zauzima središnje mjesto u učenju i poučavanju predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost. Rekonstrukcijom stvaralačkog procesa u umjetničkim djelima, učenici se upoznaju s raznovrsnim pristupima i viđenjima stvarnosti. Vlastito iskustvo stvaranja omogućuje im izražavanje i učenje generiranja ideja. Praktično i teorijsko upoznavanje s različitim likovnim materijalima, tehnikama, alatima, medijima, vizualnim jezikom i umjetničkim konceptima služi kao osnova za izražavanje ideja, misli, osjećaja, vrijednosti i stavova. Učenici istražuju okolinu koristeći sva osjetila i analitički promišljaju, čime razvijaju niz psihomotoričkih i intelektualnih vještina. Učenici predlažu vlastita rješenja i kritičke osvrte kroz likovno izražavanje te rješavanje problemskih i projektnih zadataka. Tako doprinose razumijevanju cjelokupnog stvaralačkog procesa (od ideje do realizacije) i istraživačkog postupka (od pripreme i refleksije do kritičkog stava), te stvaraju uvjete za razumijevanje umjetnosti, njezinih procesa i složene okoline u kojoj žive (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

Domena B – *Doživljaj i kritički stav*

Učenje i poučavanje predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost temelji se na sustavnom razvijanju opažanja. Emocionalni, asocijativni, intelektualni i kreativni pristupi potiču svjesno i aktivno doživljavanje likovnih i vizualnih djela te okoline, što doprinosi razvoju percepcije, kreativnosti, komunikacijskih vještina i kritičkog mišljenja kao trajnih vrijednosti. Učenici stječu kompetencije nužne za uspostavljanje kriterija za selektivan odnos prema velikoj količini vizualnih informacija koje primaju putem medija te osvještavaju ulogu popularne kulture u oblikovanju vlastitoga identiteta. Kurikulom se njeguje otvorenost prema različitim pristupima rješavanja umjetničkih problema i doživljavanje umjetničkih djela kao medija za promišljanje, izražavanje i komunikaciju. Učenici istražuju interaktivne procese između publike, autora i djela, čime se doprinosi razumijevanju uloge promatrača kao suoblikovatelja značenja likovnih i vizualnih djela. Također, učenici formiraju argumentirane stavove o likovnim djelima, vizualnoj okolini, umjetničkom stvaralaštvu i kulturnoj baštini, što je osnova za oblikovanje vrijednosnih prosudbi, a učenike potiče i na aktivno sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim događanjima (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

Domena C – Umjetnost u kontekstu

Razumijevanje likovnih djela, pojava, pravaca, stilskih promjena i suvremenog okruženja u učenju i poučavanju predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost temelji se na poznavanju društvenog, kulturnog i povijesnog konteksta u kojem nastaju. Pri tome se osvještava važnost likovne umjetnosti za društvo, istraživanjem njene uloge kao društvenog komentara i razumijevanjem uloge umjetnika u podizanju svijesti o ključnim društvenim pitanjima. Likovna umjetnost prepoznaje se kao sredstvo komunikacije s okolinom i kao dio života svakog pojedinca. Učenike se potiče na stvaralaštvo i istraživački rad kojim propituju univerzalna i globalna pitanja, uvažavaju kulturne raznolikosti i prepoznaju njihov utjecaj na likovne umjetnosti. Time se postiže razumijevanje, odgovornost i kritički stav prema okolini. Razvija se svijest o raznolikosti kulturnih baština i identiteta kao vrijednostima u suvremenim globalizacijskim procesima. Organiziranjem raznovrsnih stvaralačkih odgojno-obrazovnih aktivnosti potiče se povezivanje s umjetničkim i kulturno-znanstvenim zajednicama i ustanovama (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

2.1. Međupredmetne teme i kulturna baština

Suvremena pedagogija temelji se razvojno-primjerenom pristupu koji polazi od jedinstvenosti djetetova bića unutar utvrđenih zajedničkih razvojnih etapa (Hansen, 2004, prema Halavuk, 2018). Prenošenje znanja koje je razdvojeno prema različitim područjima i toliko ograničeno da nastoji razgraditi cjelovitost svijeta, postaje sve manje razumljivo, prihvatljivo i korisno za učenike (Polić, 2005). Cilj podučavanja u obrazovnom sustavu odnosi se na razvoj cjelovitog znanja primjenjivog u svakodnevnim životnim situacijama. Implementiranje međupredmetnih tema učinkovitiji je način poučavanja (u odnosu na tradicionalno poučavanje) budući da učenik istražuje fenomen ili problem, promatrajući ih iz različitih perspektiva i povezujući različita područja znanja, a pritom aktivno sudjelujući u svim fazama nastavnog procesa. Tako znanje postaje trajno i primjenjivo u različitim životnim situacijama. Nastava stoga mora biti ustrojena tako da ponudi poticajno okruženje u kojem će učenicima biti omogućeno učiti

samostalno i odgovorno, usmjereno na djelovanje i uz korištenje svih osjetila (Tomljenović i Novaković, 2012).

U Nacionalnom se okvirnom kurikulumu (NOK) (2018) spominje holistički pristup u izboru obrazovnih sadržaja koji imaju naglasak na multidiscipliniranosti, a sve u svrhu osiguravanja cjelovitog razvoja učenika. Navedeni pristup očituje se u formiranju međupredmetnih tematskih cjelina kao područja kurikulumu. Međupredmetne teme definiraju se kao teme općeljudskih vrijednosti i kompetencija za život u 21.st te zauzimaju važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. U NOK-u je izdvojeno definirano sedam međupredmetnih tema: *Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Građanski odgoj i obrazovanje, Zdravlje, Poduzetništvo, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije te Održivi razvoj*. Teme se ostvaruju međusobnim povezivanjem odgojno-obrazovnih područja i nastavnih tema. Svaki kurikulum međupredmetnih tema zakonski je određen i razrađen prema zajedničkim smjernicama te sadrži organizaciju po odgojno-obrazovnim ciklusima i domenama (Ministarstvo znanosti i obrazovanja; Škola za život, 2019).

Likovna kultura je interdisciplinarni predmet, zahvaljujući tome sadržaje možemo povezati s brojem predmetima i temama pa tako i s različitim međupredmetnim temama. U kontekstu kulturne baštine, u ovom su radu odabrane i prikazane međupredmetne teme - Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje kao teme u kojima se spominju konkretni sadržaji vezani za kulturnu baštinu i kulturni identitet, stoga su u nastavku rada objašnjeni načini implementacije istih u nastavu Likovne kulture.

2.1.1. Međupredmetna tema Održivi razvoj

Brajčić i Kušević (2021) navode kako je očuvanje vrijednosti kulturne baštine važan segment održivog razvoja kojim se potiče očuvanje identiteta naroda na nekom prostoru. Učenje i podučavanje međupredmetne teme Održivi razvoj ima za cilj podizanje svijesti i produbljivanje razumijevanja o svim aspektima održivosti. Ova međupredmetna tema pomaže učenicima kritički razmotriti moguća rješenja i načine djelovanja usmjerene na održivost te prilagoditi svoje ponašanje u svakodnevnom školskom životu, a usto ih potiče i na razvijanje vještina i osobina koje

doprinosu stvaranju pravednog društva. Također, navedena međupredmetna tema osposobljava učenike za samostalno i odgovorno donošenje odluka o pitanjima koja su važna za njih same, kao i za društvo u cjelini, a obuhvaća sljedeće domene: Domena A – *Povezanost*, Domena B – *Djelovanje* i Domena C – *Dobrobit*. Navedene domene dobro koreliraju i međusobno se nadopunjuju unutar same teme te se mogu povezati s različitim nastavnim predmetima. Domena *Povezanost* učenike potiče na razmišljanje na više razina. Uči ih ravnoteži između potrebe za očuvanjem njihovih osobnih, regionalnih ili nacionalnih identiteta i poštivanja tuđih. Ostvaruje globalni pogled na održivi razvoj i usklađuje ga s djelovanjem na lokalnoj razini. U domeni *Djelovanje* nastoji se potaknuti djecu i mlade da se znanjem i vještinama, iskustveno učeći, aktivno i refleksivno te osobno angažirano uključe u svijet koji se neprestano mijenja. Domena *Dobrobit* ističe važnost poticajne okoline za postizanje dobrobiti na osobnoj, ali i na društvenoj razini (Kurikulum međupredmetne teme *Održivi razvoj za osnovne i srednje škole*, 2019).

Koncept održivog razvoja vezan uz kulturnu baštinu temelji se na kvalitetnoj podršci različitim odgojno-obrazovnih ustanova te različitim socijalnih politika i sustava vrijednosti u zajednici. Razina odgojno-obrazovne podrške povezana je sa stavovima i uvjerenjima koja su djeca i mladi stekli upravo u predškolskom i školskom okruženju. Stoga je izražena potreba za planiranjem, razradom, primjenom i vrednovanjem učinkovitih strategija koje će omogućiti promicanje održivog razvoja kulturne baštine, posebno u obrazovanju djece i mladih (Brajčić i Kušćević, 2021).

Zemlje koje posjeduju kulturnu baštinu moraju razmišljati o njenom očuvanju, što je posebno važno u današnjem kontekstu održivog razvoja. Klimatske promjene i drugi globalni problemi ugrožavaju kako ljude tako i baštinu, što doprinosi njenom propadanju. Klimatske promjene, kao vanjski faktori koji uzrokuju propadanje baštine, neizbježno štete i prirodnoj i kulturnoj baštini (Brajčić i Kušćević, 2021).

Razvijanje svijesti o važnosti zaštite baštine među djecom i mladima proces je koji zahtijeva edukaciju te uključivanje tema o zaštiti baštine u obrazovni proces na svim razinama. Susret s baštinom treba probuditi osobnu odgovornost, koja proizlazi iz svijesti i aktivnog djelovanja svakog pojedinca. Svijest o važnosti zaštite baštine treba se razvijati kroz obrazovne teme posvećene baštini i održivom razvoju, odnosno kroz pametno i kontinuirano upravljanje baštinom, unutar općeg obrazovanja. U općeobrazovnim sustavima, učenici bi trebali steći

osnovna znanja o baštini i razviti svijest o njenoj povezanosti s održivim razvojem. Važno je naglasiti da poznavanje kulturne baštine doprinosi razvoju identiteta, jer baština nosi simbolička značenja koja odražavaju povijest i sudbinu naroda. Komunikacija s kulturnom baštinom pruža djetetu uvid u bogatu povijest i kulturu te bi trebala imati ključnu ulogu u poticanju djece za njegovanje identitetskih vrijednosti hrvatskog naroda. U suvremenom globaliziranom društvu, nacionalni ponos i tradicija su sve više ugroženi. Kako bi narod očuvao svoj identitet, neophodno je očuvanje vlastite baštine koju će ostaviti u nasljedstvo budućim generacijama (Brajčić i Kušević, 2021).

2.1.2. Međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj

Osobni i socijalni razvoj međupredmetna je tema koja potiče potpuni razvoj djece i mladih u zdrave, cjelovite, samopouzdanе, kreativne, zadovoljne, produktivne i odgovorne osobe koje svojom međusobnim partnerstvom i funkcioniranjem pridonose zajednici. Međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj podrazumijeva razvitak razumnog ponašanja, volju i interes za osobno zdravlje i kakvoću života te interakciju s ostatkom zajednice. Ova međupredmetna tema usko je vezana uz znanje, solidarnost, identitet, odgovornost, integritet, uvažavanje, poduzetnost, itd. te pogoduje razvoju identiteta, kao dijela zajednice, ali i osobnog kulturnog i nacionalnog (Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole, 2019). Sveobuhvatna i nužna poveznica unutar domena međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj jest holistički pristup koji pomaže učenicima graditi osobni integritet, prepoznati vlastite interese i životni poziv, razviti kreativne potencijale te preuzeti odgovornost za svoj život i održivi razvoj društva. Međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj uključuje sljedeće domene: Domena A – *Ja*, Domena B – *Ja i drugi* te Domena C – *Ja i društvo*. Proučavanjem domena navedene međupredmetne teme, može se uvidjeti kako je u Domeni C stavljen najveći naglasak na važnosti zajednice, kulturne baštine i identiteta. Osobni i socijalni razvoj ne obogaćuje učenike isključivo znanjima, nego i praktičnim vještinama. Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva uključuju organiziranje radionica, projekata, suradnju s muzejima, lokalnom zajednicom i različitim organizacijama koje promiču očuvanje kulturne baštine (Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole, 2019).

Upoznavajući neposredno vrijednosti svoje baštine i svog naroda učenik razvija osjećaj pripadnosti svom narodu te uči cijeniti baštinu kao nositeljicu nacionalnog identiteta. Kvalitetan odgojni proces i upoznavanje s navedenim vrijednostima učenicima otvaraju vrata plemenitosti, humanosti i ostvarivanja odgojno-obrazovnih zadaća navedene međupredmetne teme te pridonose cjelokupnom društvu i osobnom razvoju (Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole, 2019).

2.1.3. Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje

Građanski odgoj i obrazovanje međupredmetna je tema usmjerena na osposobljavanje i jačanje učenika za aktivnu i učinkovitu ulogu građanina. Cilj koji se želi postići implementiranjem navedene međupredmetne teme u odgojno-obrazovni proces je oblikovanje odgovornih članova razreda, škole, lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje pomaže učenicima da se bolje snalaze u pluralističkom društvu, izgrađuju samopouzdanje i pronalaze vlastite odgovore i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Razvijanjem građanskih kompetencija, koje uključuju znanje, vještine i stavove, učenici se osposobljavaju za uspješno sudjelovanje u životu demokratske zajednice (Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje, 2019).

U Kurikulumu međupredmetne teme *Građanski odgoj i obrazovanje* navedene su sljedeće domene: Domena A – *Ljudska prava*, Domena B – *Demokracija* te Domena C – *Društvena zajednica*. Sadržaji domene Društvena zajednica potiču učenike na aktivno sudjelovanje u zajednici. Kroz sudjelovanje u društvenim događajima, učenici stječu znanja, razvijaju vještine i oblikuju stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa te o nužnosti sudjelovanja svih građana u doprinosu zajedničkom dobru. (Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, 2019).

Ključni sadržaji kulturalne komponente kroz obrazovne cikluse su: razvoj osobnog, zavičajnog, većinskog i manjinskih identiteta, interkulturalna osjetljivost i interkulturalni dijalog, osvještavanje i uklanjanje stereotipa i predrasuda. Prihvatanje i promicanje različitosti osnovna je karakteristika navedene sadržajne komponente. Izazov odgojno-obrazovnog procesa u

podučavanju interkulturalnosti u prvom koraku istraživanje i prihvaćanje osobnog identiteta. Tijekom rada na propitivanju osobnog identiteta u razrednoj grupi razvija se osjećaj za prepoznavanje sličnosti i različitosti identiteta unutar svoje grupe i zajednice (razreda, škole, lokalne zajednice...), te učenici postepeno prepoznaju važnost prihvaćanja, uvažavanja i podržavanja različitosti, bilo individualnih ili grupnih. Kako se identitet tj. njegove komponente tijekom odrastanja kontinuirano nadopunjuju, mijenjaju, nestaju ili se razvijaju, a različiti dijelovi našeg identiteta imaju različitu važnost u određenom životnom razdoblju dobro je planirati i kombinirati rad na osobnom i grupnom identitetu. Rad na kulturološkoj dimenziji postupno senzibilizira učenike te kod njih razvija vrijednosni sustav koji njeguje svijest o upoznavanju ukupne kulturne i duhovne baštine zavičaja, vrijednosti dijaloga, prihvaćanju kulturnih i drugih različitosti, opasnosti društvene isključenosti (predrasude, stereotipi, diskriminacija i segregacija), interakcijama većinskih i manjinskih kultura, te načinima zaštite prava i suzbijanja diskriminacije temeljene na nepoštivanju kulturnih razlika (Đorđević, 2014).

3. KULTURNA BAŠTINA I KULTURNI IDENTITET

Kultura i baština široki su pojmovi koji tvore još širi pojam kulturne baštine. „*Kultura obuhvaća ukupnost tvorbi i pojava u materijalnom i duhovnom životu svakog naroda i čovječanstva u cjelini, a pod pojmom baštine razumijevamo svo naslijeđe koje preci ostavljaju svojim potomcima. Tako je kulturna baština naslijeđeno dobro koja su preci ostavili u jeziku, književnosti, umjetnosti i ostalim područjima koja čine ukupnost kulture*“ (Marasović, 2001, 5, prema Posavec, 2023).

Do 18. st definicije baštine karakterizirale su je isključivo kao nacionalnu imovinu koja je isključivo vlasništvo obitelji. Baština, dakako i jest obiteljsko naslijeđe, no isto tako može pripadati društvu ili državi, čak i svijetu. Francuskom revolucijom, ona je poprimila značenje nacionalnog naslijeđa, društvo je počelo prepoznavati važnost očuvanja baštine kao način čuvanja kolektivnog pamćenja i identitet (Posavec, 2023). Vuković (2011) kulturnu baštinu definira kao zabilježen oblik djelovanja ljudskog duha u materijaliziranoj stvari, očuvan u proteku vremena te odraz onog duhovno bitnog i istinskog za čovjeka.

Kulturnu se baština dijeli na dvije grane: materijalnu i nematerijalnu, odnosno duhovnu. Materijalna se dalje dijeli na pokretnu i nepokretnu. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske navodi kako nepokretnu kulturnu baštinu čine pojedinačne građevine i /ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici. Nepokretna kulturna dobra predstavljaju graditeljsku baštinu od pojedinačne građevine prema cjelini, odnosno skupina građevina koje čine krajolik. S druge strane, pokretna kulturna baština najčešće podrazumijeva artefakte koji su, kao što i sama riječ kaže, prenosivi. Pod pojmom nematerijalne kulturne baštine obuhvaćamo: rituale, običaje, tradicijske obrte, usmenu tradiciju, izričaj, jezik, glazbu, ples i ostalo. Glavna karakteristika nematerijalne baštine je manifestiranje kroz društvene običaje, vjerovanja i tradiciju. Za razliku od artefakata koji čine materijalnu kulturnu baštinu, mnogi oblici nematerijalne kulturne baštine zbog svoje prirode često bivaju zaboravljeni i slabo očuvani (Androlić, 2019).

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2024), pojam identitet dolazi od latinske riječi “*identitas*“ što znači „*istost, istovjetnost, jednakost, a u sociologiji označava skup značajki koje određuju posebnost pojedinca ili skupine u smislu različitosti ili pak pripadnosti u odnosu na druge*

pojedince ili skupine.“ Pojam identiteta usko je vezan uz pojam kulture, a pojam kulture uz društvo. Niti jedna kultura ne može postojati bez društva kao niti ono bez nje (Musa, 2009, prema Posavec, 2023). Mandac (2020) tvrdi kako se identitet utvrđuje u istosti s onima koji s nama imaju nešto zajedničko. To može biti dom, selo, zavičaj, domovina, jezik i sl., ali se u isto vrijeme očituje i u različitosti počevši od naših roditelja do onih koji govore drugačije, koji imaju druge običaje, vjeru, boju kože. Prema tome ovisno gdje se i kada je netko rođen, kultura oblikuje njegova uvjerenja, ponašanja, način života te i njegov identitet. Kada se govori o identitetu, najčešće se spominju dva oblika: osobni i društveni identitet. Osobni identitet značajke su kojima se ljudi međusobno razlikuju, a utjecajem mjesta i vremena u kojem su rođeni stvara se društveni identitet. Kulturni identitet odnosi se na pripadnost pojedinaca ili društvenih skupina određenoj kulturi te na jedinstvenost i autentičnost te kulture. Tvore ga elementi duhovne baštine, kao što su jezik, književnost, glazba i ples, kao i materijalne baštine, koja uključuje arhitekturu i artefakte (Posavec, 2023). Kulturna baština predstavlja nositeljicu identiteta čime rječito daje iskaz o temeljima povijesti i egzistencije na određenim prostorima (Kuščević, 2015).

Kulturni identitet označava kontinuitet duboke svijesti oko nekih vrijednosti koje čine neku kulturu. Različite sfere našeg života poput obitelji, obrazovanja, religije, politike, medija i drugih društvenih institucija imaju značajan utjecaj na formiranje i mijenjanje stavova, vrijednosti i osjećaja pripadnosti. Vanjski utjecaji, posebno globalizacija i tehnološki napredak, također utječu na formiranje identiteta. Kulturne promjene su intenzivnije u procesu globalizacije pa se otvara pitanje kako očuvati kulturne tradicije i osobitosti društava koja postaju dio globalnog svijeta. Mnogi sociolozi skreću pažnju ne samo na pozitivne strane globalizacije, nego i na one posljedice tog procesa koji je poguban za kulturu i identitet društvenih grupa i čitavih naroda i država, posebice malih po teritoriju i broju stanovništva (Georgievski i Žoglev, 2013). Spoznavanje značenja, važnosti i vrijednosti baštine pridonosi spoznavanju vlastitog kulturnog identiteta. Ono također pridonosi i intelektualnom, radnom, moralnom, povijesnom, estetskom, sociološkom i kulturnom razvoju svake osobe (Kunović, 2020).

3.1. Razvijanje kulturnog identiteta i nastava Likovne kulture

Likovna kultura kao nastavni predmet obuhvaća raznolike sadržaje, sukladno tome Brajčić (2002, 79) navodi sljedeće: „*Likovno stvaralaštvo, likovni odgoj i obrazovanje kao ljudska djelatnost i dio odgojno obrazovnog sustava, predstavljaju specifičan medij spoznaje svijeta i vizualne stvarnosti. Preko tog moćnog medija uvodimo djecu i mlade u promatranje i doživljavanje likovnih pojava i likovnih djela, u svijet likovnih ideja i likovne pismenosti, likovnih znakova i poruka.*“ Likovne aktivnosti su sredstvo za poticanje i očuvanje kreativnosti sa zadaćom da kod djeteta razviju radoznalost i senzibilnost za rješavanje problema u samom procesu (Balić i sur., 2016, prema Kunović, 2020).

Likovna aktivnost u životu djeteta nužno je povezana s učenjem. Dijete crtajući, slikajući i modelirajući prikazuje ono što zna o predmetima iz svog okruženja. Preko likovnih aktivnosti dijete se usmjerava na daljnje zapažanje i razmišljanje o svijetu u kojem živi, što utječe na oblikovanje novih spoznaja. Time kroz autentičnu vlastitu aktivnost upoznaje svijet oko sebe, što djetetu daje kompetencije da se angažira u svom vlastitom napretku (Kuščević, 2004).

Škola i čitavi odgojno-obrazovni sustav predstavljaju jedan od najosjetljivijih i najvažnijih čimbenika u prenošenju znanja i razvoju stavova prema drugima i društvu u cjelini, ljudskim pravima i životu uopće. U suvremenom društvu sve je izraženija svijest o nužnosti odgoja i obrazovanja na sadržajima kulturne baštine. Takva baština predstavlja djelotvornu sponu između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, ali i bitan čimbenik u razvoju nacionalnog identiteta (Dobrota i Kuščević, 2008)

Istraživanje (Dobrota i Kuščević, 2008) o poznavanju sadržaja kulturne baštine Šibensko-kninske županije od strane učenika osnovnih škola te zastupljenosti baštinskih sadržaja u nastavi glazbene i likovne kulture ukazalo je na zanemarenost baštinskih sadržaja u odgoju i obrazovanju, a posebno u nastavi umjetničkih područja. Drugim riječima, rezultati ovog istraživanja pokazali su kako mladi nedovoljno poznaju baštinu kraja u kojemu žive i odrastaju. Suvremena nastava zahtjeva učitelje s visoko razvijenom interkulturalnom kompetencijom, stoga je uloga škole i

učitelja potaknuti učenike da bolje upoznaju kulture, svjetonazore i religije čuvajući svoj nacionalni identitet i svoju kulturu (Kolovrat, 2022).

Zbog odmicanja od tradicionalne vrste obrazovanja često se postavlja pitanje kreativnosti i stvaralaštva u odgojno-obrazovnom sustavu. Cilj obrazovanja nije reprodukcija određene kulture i prenošenje kulturnih obrazaca, već pripremanje učenika za samostalne otkrivajuće aktivnosti i snalaženje u svijetu koji se mijenja. U kontekstu kulturne baštine to znači da učenik kroz likovne aktivnosti ne dolazi samo do puke reprodukcije kulture, već se kroz poticanje likovnih aktivnosti oblikuje konkretna dječja egzistencija (Medić, 2021).

Kulturna baština kao motiv u likovnim aktivnostima razvija mnoge sposobnosti djeteta razvijajući dječju individualnu misao stvarajući interakciju - baština - dijete – likovnost što omogućava djetetu da osjeti bogatstvo života, misli i osjećanja vlastite kulture. Tradicijska kultura je logičan izbor kada je u pitanju senzibiliziranje djece za tradicijsku umjetnost i vrijednosti koje su duboko usađene u razvoj identiteta vlastitog naroda. Baština predstavlja djelotvoran medij za upoznavanje drugih kultura, što je nužan preduvjet suživota u 21. stoljeću (Balić Šimrak i sur. 2016., prema Kunović, 2020). Dobrota i Kušćević (2008) ističu važnost otvorenosti i spremnosti na dijalog o različitim kulturama, čime se odgajaju sposobnosti kojima se uči gledati svijet očima drugoga. Autorice naglašavaju kako samo u susretu s drugima možemo promišljati i obnavljati vlastite vrijednosti. Kulturnu baštinu u život djece kroz likovne aktivnosti mogu unijeti odgojitelji, učitelji, profesori likovne kulture. Kako bi se kultura i kulturna baština sačuvale potrebno je osvijestiti njihovu vezu s čovjekom, on kulturu određuje i stvara, a ona njemu osigurava identitet i osobni razvoj. Zbog toga je od iznimne važnosti razumijevanje njezine srži i značaja, kako bi se mogli odrediti načini na koji će se ista implementirati u razvoj djece, koja su nasljednici i budući nositelji kulturne baštine, već od najranije dobi (Anđel, 2020).

Kulturna svijest jedna je od temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, a odnosi se na svijest o važnosti stvaralačkog izražavanja ideja, iskustva i emocija u nizu medija uključujući glazbu, ples, kazališnu, književnu, vizualno-likovnu umjetnost. Kako se svi navedeni mediji susreću u području kulture, tako se dolazi do zaključka da kulturna baština nudi djeci mogućnost da razvijaju svoje sposobnosti povezane s gledanjem, slušanjem, razmišljanjem, reagiranjem i izražavanjem. Odgoj kroz baštinske sadržaje treba prepoznati i više poticati u odgojno-obrazovnom sustavu, suprotno tradicionalnom strogo strukturiranom odgojno-obrazovnom

procesu (Kuščević, 2015). Kostović-Vranješ (2015) prema Kunović (2020) tvrdi kako bi upoznavanje s vanjskim svijetom trebalo započeti s upoznavanjem najbliže okoline prema načelu od bližeg ka daljemu i od poznatog k nepoznatom. Odnosno prvotno treba upoznati djecu s konkretnim životom, konkretnim primjerima, djeci bliskima i poznatima. Stoga je važno učenike zainteresirati za okruženje s naglaskom na ono vrijedno što u tom okruženju postoji, a što zapravo predstavlja prirodnu i kulturnu baštinu naroda (Kuščević, 2021). Kada se zavičajna kultura integrira u odgojno-obrazovni proces, ona postaje most prema drugim kulturama te dijete uči uvažavati i poštovati tuđe kulturne vrijednosti kroz poštovanje vlastite baštine. Dijete iz okruženja u kojem živi upija sve njegove utjecaje, uči modele socijalnih odnosa, uči svojstva, svrhu i namjenu predmeta koji ga okružuju, uči uzročno-posljedične veze i međuodnose te time postupno prihvaća i izgrađuje kulturu u kojoj odrasta (Kolovrat, 2022).

Kod djece je u susretu s kulturnom baštinom potrebno poticati interdisciplinarni, problemski i istraživački pristup. Nije, dakle, cilj djecu samo upoznati s kulturnom baštinom, već bi cilj trebao biti pružiti djeci priliku da svoje doživljaje o baštini usvoje i prisvoje kroz različite sadržaje povezane s identitetom. Navedeno je moguće postići kroz dvije osnovne strategije; s jedne strane, to je odgovarajuća i učinkovita izobrazba odgojitelja i učitelja, a s druge strane, to je partnerstvo između odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova. Kako bi likovne aktivnosti bile korisne za razvoj djeteta, Kuščević (2015, 485) predlaže postupke prilikom susreta djeteta i baštine:

- sadržaje kulturne baštine pred djecu treba postaviti prilagođeno dobi djeteta,
- u likovnom izražavanju djece valja razmatrati i emocionalnost (dječji likovni radovi su višedimenzionalni; u njima se reflektira dječji stupanj psihičkog i motoričkog razvoja, sociokulturni faktori, emocije i društveni kontekst u kojem djeca stvaraju),
- djecu valja aktivno uključiti u proces učenja i aktivnog istraživanja (Kušević, 2015).

Motivi baštine koji se djeci nude trebali bi biti vizualni i nevizualni. Vizualna ljepota motiva neupitna je, no ne-vizualni motivi potiču razvoj mašte kod djeteta. Razvoj mašte pridonosi razvoju intelektualnih sposobnosti djece jer pomaže prevladavanju šablona u likovnom oblikovanju. Nadalje, u likovnom u susretu djeteta s kulturnom baštinom potrebno je koristiti što više različitih likovnih tehnika, materijala i formata papira uključujući i kombinirane likovne

tehnike; česta izmjena tehnika i materijala potiče dječji interes prema likovnim aktivnostima i baštini. U konačnici, djeci je potrebno omogućiti likovne aktivnosti u muzejima i galerijama jer na taj će način kulturna baština rezultirati novim, iznenadnim spoznajama i drugačijim likovnim dojmovima koji će biti bogatiji i slojevitiji te koji će svijet kulturne baštine reproducirati na posve nov način (Kušćević, 2015). Neposredno dječje iskustvo potaknuto stručno osposobljenim i motiviranim učiteljima omogućuje djeci nesputanu maštovitost izraženu i interpretiranu kroz likovni govor (Pivac, 2003).

Iako se kulturna baština ne spominje izravno u temama i odgojno-obrazovnim ishodima Kurikuluma u prvom i drugom razredu, nastavne jedinice vezane za motive kulturne baštine mogu se ostvariti kroz različite teme koje kurikulum nudi. Važno je da učitelj zna prepoznati mogućnosti određene teme te u okviru toga odabere odgovarajuće likovne motive i primjeren likovni jezik. U nastavku se nudi pregled kratki sadržaja i pojmova vezanih za kulturnu baštinu u nižim razredima osnovne škole, propisanih Kurikulumom nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije (2019).

U prvom i drugom razredu osnovne škole, kulturna se baština može uvesti kroz izbornu temu *Umjetnost i zajednica*. Sadržajima ove teme učenici istražuju likovno i vizualno oblikovanje kao dio života zajednice i pojedinca, s naglaskom na dizajn i vizualne komunikacije, primijenjenu umjetnost, kazalište, spomenike, muzeje, galerije, izložbe i uličnu umjetnost. Ishod s kojim se mogu povezati motivi kulturne baštine je prvi ishod domene *Doživljaj i kritički stav* (B.1.1) te u drugom razredu - *Umjetnost u kontekstu* (C.2.2) U ishodu B.1.1 učenik razlikuje likovna i vizualna umjetnička djela te prepoznaje svoj osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela, materijale, postupke, likovne elemente i kompozicijska načela. Kroz ishod C.2.2. učenik povezuje vizualni ili likovni i tematski sadržaj određenog umjetničkog djela s iskustvom iz svakodnevnog života te prepoznaje i imenuje različite sadržaje iz svoje okoline kao produkt likovnog/vizualnog izražavanja (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

Za što bolje postizanje odgojno-obrazovnih ishoda u okviru sadržaja kulturne baštine preporučuje se da se kao oblici rada koriste izvanučionička i projektna nastava, odlasci u muzeje i galerije te da se učenici uključe u aktivnosti organizirane od kulturno–umjetničkih institucija (različite vrste radionica) u kojima npr. likovni i/ili glazbeni pedagozi, učiteljima mogu pomoći u

radu s učenicima, odnosno kvalitetnijem ostvarivanju nastave (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019). Učitelji često ni sami ne znaju na koji način uvesti kulturnu baštinu u nastavni proces, posebno kada je riječ o manjoj djeci. U nastavi Likovne kulture posjeti muzejima i izložbama mogu potaknuti interes učenika i pobuditi im želju za istraživanje svoje kulturne baštine. S obzirom na različitost eksponata koje je moguće pronaći u različitim muzejima, sigurno je kako posjet muzejima kao i izložbama može potaknuti učenike i na proširivanje znanja, ali i želju da posjete i druge muzeje i/ili izložbe i to ne samo u organizaciji škole, već i u slobodno vrijeme. Muzej je mjesto gdje se najbolje spoznaje slojevitost identiteta jedne zajednice (Čukelj, 2009).

U trećem se razredu sadržaji kulturne baštine mogu implementirati kroz dvije zadane teme: *Svijet oko mene* i *Prostor u kojem boravim* te izbornu temu *Umjetnost i zajednica*. Temom *Svijet oko mene* učenik likovnim i vizualnim izražavanjem istražuje i komentira svijet koji ga okružuje, to se odnosi na prirodno okruženje kao što je zavičaj, ali i na društvena pitanja. Tema *Prostor u kojem boravim* učeniku otvara mogućnosti za promišljanje o oblikovanju prostora u kojem svakodnevno boravi s kvalitetom vlastitog života. Učenik proučava životne prostore u različitim društvenim i kulturnim okruženjima. Izbornom temom *Umjetnost i zajednica* učenik istražuje likovno i vizualno oblikovanje kao dio života pojedinca te uočava prisutnost vizualnog oblikovanja u svakodnevnom okruženju (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

U trećem se razredu prvi put konkretno spominje kulturna baština u sklopu drugog ishoda domene *Umjetnost u kontekstu* (C.3.2). U ovom ishodu od učenika se traži da prepozna i imenuje različite sadržaje iz svoje okoline kao produkt likovnog ili vizualnog izražavanja, opisuje djela kulturne i tradicijske baštine svog kraja te nalazi poveznice s društvenim kontekstom u kojem su nastala (način života, običaji). Kao sadržaj ovog ishoda navodi se opisivanje konkretnih primjera različitih oblika umjetničkog izražavanja, vrsta zanimanja, kulturno umjetničkih događanja, institucija i spomenika iz svog kraja s područja likovnih i vizualnih umjetnosti koje je učenik posjetio ili upoznao. Odgojno-obrazovni ishod C.3.2. može se realizirati kroz nastavne aktivnosti u prostoru muzeja/galerije te izvanškolske aktivnosti u suradnji s umjetničkim udrugama i institucijama (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

U četvrtom se razredu pojavljuje nova izborna tema - *Baština i društveno okruženje*. Kroz sadržaje ove teme učenik istražuje posljedice različitih prirodnih i društvenih čimbenika na djela kulturne baštine i tradicijskog oblikovanja te odnos ljudi prema očuvanju baštine (istražuju se načela oblikovanja i njihova povezanost s načinom života) (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019). Ishod u kojem se navodi kulturna baština je prvi ishod domene *Umjetnost u kontekstu* (C.4.2.) koji je jednak onome iz trećeg razreda. U sadržajima za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda ponovno se naglašavaju kulturno umjetnička događanja, muzeji, spomenici i sl. Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda ostaju jednake onima u trećem razredu (Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Republika Hrvatska, 2019).

4. FENOMEN IGRE U LJUDSKOJ KULTURI

Poimanje djetinjstva nekada i sada znatno se razlikuje. Kroz povijest se, s promjenama u društvu mijenjali i odgojni utjecaji na dijete kao i sam položaj djeteta u odgojnom procesu. Tumačenje igre i samog djetinjstva mijenjao se kroz godine, no igra je prisutna od davnina te se može smatrati najosnovnijim elementom života. Dio je opće kulture i prisutna je na svim stupnjevima društvenoga razvoja (Paić, 2018). Igra je fenomen koji se ne može potpuno obuhvatiti jednom definicijom. Predmet je proučavanja psihologije, pedagogije, antropologije, etnologije, sociologije itd (Bruner, 1976, prema Duran, 2011). Upravo zbog svoje složenosti, postoje mnogobrojna objašnjenja i teorije o tome što igra jest, no većina autora koji se bave ovim pitanjem nastoje odrediti i sistematizirati obilježja koja igru razlikuju od drugih aktivnosti. Definicija ovog širokog pojma može biti samo grubo opisana kao „*sveprisutan, opći opis materijalne ili nematerijalne radnje, specifične za aktivnosti djece, odraslih ljudi i životinja*“ (Hrvatski Opći Leksikon, 1996, 84).

Dječja je igra uvijek bila prisutna, ali ograničena uvjetima odrastanja jer su djeca imala svoje poslove i obveze koje su trebala obavljati kako bi pridonijela životu zajednice u kojoj žive. Njihovo je djetinjstvo bilo pod svakodnevnom i strogom kontrolom odraslih. Djeca su u jednom periodu bila promatrana i kao „*mali zli ljudi koje je potrebno dovesti u red*“, a to se postizalo strogom disciplinom i fizičkim kažnjavanjem. Početkom 20. stoljeća pojavljuje se pedocentizam čiji začetnici nastoje staviti dijete u centar odgojno-obrazovnog procesa, jer škole postoje zbog djece, a ne obrnuto (Boškin, 2022). Jedna od najpoznatijih predstavnica pedocentrizma je Maria Montessori koja je igru opisala kao rad djeteta, zato što je to način na koji ono uči. Znanstveni principi Montessori u pedagogiji su postigli golem uspjeh, što dokazuju i njene višestruke nominacije za Nobelovu nagradu za mir.

Neki autori definiraju igru kao „*proces koji je dobrovoljno odabran, osobno usmjeren i intrinzično motiviran*“ (Lester i Maudsley, 2007, prema Klarin 2017, 6). Piaget promatra igru kroz kognitivni razvoj i povezuje ju sa strukturom misaonih aktivnosti, kao multifunkcionalnu, nejednoznačnu, nespecijaliziranu aktivnost čiji tijek nije unaprijed isplaniran (prema Duran, 2011). Igra je rezultat djetetova istraživanja okoline u kojoj se nalazi te oslikava njegovu vlastitu interpretaciju različitih događaja, iskustava i situacija. Naziva se još i temeljnom aktivnosti, jer

kroz igru djeca uče, motorički i socijalno napreduju te kognitivno i emocionalno sazrijevaju (Boškin, 2022). Anderson-McNamee i Bailey (2016) iznose brojne benefite igranja te navode kako igrom djeca proširuju svoje znanje, upijajući informacije o slovima, brojevima, bojama, oblicima i veličinama, dok istovremeno razvijaju fine i grube motoričke vještine te koordinaciju. Kroz taj proces razvijaju pozitivnu sliku o sebi, samopouzdanje i samopoštovanje. Ulazeći u socijalne interakcije, uče pristojno ponašanje, komunikaciju i suradnju s vršnjacima.

Zanimljiva je činjenica kako igra nije rezervirana za ljudska bića. Složenost igre povezana je s razvijenošću vrste te se javlja kod onih vrsta koje ne nasljeđuju gotove obrasce ponašanja. Već i životinje, npr. psi prilaze igri kao važnoj i slojevitoj aktivnosti koja uključuje pozivanje na igru, sadržaj, uloge, zajedništvo te određivanje pravila. Činjenice kako potreba za igrom nije svojstvena samo čovjeku te kako potrebu za igrom izražavaju već i sasvim mala djeca upućuju da postoji svojevrsni instinkt za igru (Zagorac, 2006). Sloboda i nedeterminiranost temelj su svake igre. Sloboda igre sugerira njezinu stvaralačku energiju, ili, u psihologiji pedagogiji – kreativnost. Čovjekova potreba za igrom može se uočiti u otvaranju sve više igraonica i kreativnih radionica, kao i stadiona, rekreativnih centara i kockarnica. Igra ukrašava i dopunjuje živote ljudi te im je potrebna zbog svog smisla i značenja te socijalnih i duhovnih veza koje se stvaraju njenim prakticiranjem. Drugim riječima, igra je potrebna kao funkcija kulture (Paić, 2018). Igre su za stare Rimljane bile simbol sreće i veselja jer bez njih rimsko društvo nije moglo živjeti. O tome svjedoči i danas poznata uzrečica – Kruha i igara!: to je bilo jedino što je narod zahtijevao od države (Huizinga, 1970, prema Paić, 2018).

Sadržaj igre različit je za svaku igru, no jednako je osjetljiv na intervenciju iz stvarnog života, jer je stvarni život u trenutcima igranja *nešto drugo*. U igri se isprepleće ozbiljno i neozbiljno, stvarno i zamišljeno, a sudionik proživljava i uživljava se u igru kao da je realnost, istodobno znajući da je to samo privremeno preoblikovan svijet i sastavljen novi (Zagorac, 2006). Primjer stare viteške igre je i Sinjska alka, koja će u sljedećim poglavljima biti detaljno objašnjena. Alkari, publika, pa i cijeli grad Sinj za vrijeme održavanja viteške igre Sinjske alke uživljavaju se u svijet kakav je bio prije tri stoljeća. Alkari ulaze u uloge viteza i na nekoliko sati stupaju u preoblikovanu realnost igre.

4.1. Igra i stvaralaštvo u nastavi Likovne kulture

Likovne igre su „*stvaralačke aktivnosti u kojima dijete istražuje sebe i svijet oko sebe služeći se pritom različitim likovnim priborima i materijalima na temelju čega stječe nova iskustva i spoznaje*“ (Herceg i sur., 2010, 72, prema Bucaj, 2022). Igra u likovnoj kulturi je didaktički proces kojom učenici vježbaju niz raznih operacija – kombiniranje, variranje, redefiniranje te građenje elemenata predmeta i njihovih sadržaja (Tanay, 1988). Njome se treba poticati vizualno, taktilno i auditivno zapažanje. Važno je da svi učenici aktivno promatraju okolinu te tako pronalaze inspiraciju za svoj likovni izražaj. Predmet igre izabire se iz neposredne blizine učenika, to mogu biti različiti predmeti, živa bića, ali i riječi, rečenice, glazbeni tonovi, brojevi, dijelovi određene cjeline koju učenici u toku igre strukturiraju na nov način, pri čemu svaki učenik pridružuje poznatim pojmovima novi smisao. Važno je da odabrani predmet nudi sadržaj kojim će se potaknuti vizualna radoznalost učenika (Bucaj, 2022). Korištenjem vanjskih poticaja uspostavlja se neautoritativan pristup učenju, drugim riječima stvara se pozitivna radna atmosfera u kojoj i nastavnik i učenici imaju identični interes s obzirom na cilj učenja. Stvaralaštvo je element svih ljudskih aktivnosti stoga se likovni razvoj ne treba ograničiti na samo likovne, već na sve djetetove aktivnosti (Tanay, 1988.). Postoji nekoliko načina da kod djece pobudimo interes za likovno izražavanje i stvaranje onog što ih okružuje: usmjeravanje pažnje, aktiviranje sjećanja, maštanje, zamišljanje i igra likovnim materijalima (Šipek, 2015, prema Tomić, 2021).

Karlavaris (1991) opisuje igru kao jednu od faza u procesu likovnog stvaralaštva u kojoj se odvija proces pripreme za stvaranje. Objasnjava kako se proces likovnog stvaralaštva u nastavi likovne kulture odvija kroz pet faza: fazu učenja, fazu igre, fazom stvaranju, fazu rada i fazu procjenjivanja. U fazi igre učenici kombiniraju i eksperimentiraju sa znanjem stečenim u prvoj fazi (fazi učenja). Učenici grade spontane kombinacije i improviziraju što ih dovodi do originalnih izraza. Igra obično započinje od neke ideje, a zatim se određuju materijali i pravila igre (Karlavaris, 1991).

Likovna igra otvara različite mogućnosti pristupa likovnom problemu prilikom čega učenici dobivaju posebne, neobične i individualne ideje o tome kako istom pristupiti. Kreativna

igra mora u svakom svom dijelu biti prilagođena potrebama učenika te zamišljena tako da motivira učenike odgovarajućim metodama, sredstvima i materijalima. Elemente likovnog jezika s kojim se djeca susreću treba uklopiti u priču, književni ili glazbeni tekst te je provoditi vizualno i verbalno. Postoje razne igre temeljene na sadržajima iz hrvatskog jezika, glazbene kulture, prirode i društva itd. (Tanay, 1988).

Likovnom igrom učitelji potiču učenike na samostalno učenje. Sudjelovanje u likovnim igrama učenicima treba pružiti mogućnost slobodnog istraživanja i eksperimentiranja koje će ih motivirati na stvaranje nečeg izvornog i autentičnog (Bucaj, 2022). Igra u likovnom odgoju i obrazovanju pronalazi svoje mjesto i u jednom od sedam načela – *Igra kao metoda i stav*. Ovim se načelom želi naglasiti kako igra pobuđuje znatiželju, interes, otvorenost za nova likovna iskustva i užitek u likovnom istraživanju i samoj aktivnosti što dovodi do razvijanja trajnog interesa (Medić, 2021).

Prilikom pisanja pripreve za izvođenje nastavnog sata nastavnik treba opisati na koji će način provesti kreativne igre koje će djecu uvesti u likovne sadržaje. Naglasak treba biti na formuliranju bitnih pitanja čija je svrha usmjeravanje učenika ka zapažanju činjenica. Usmjeravanje opažanja djeteta odnosi se na nenametljivo poticanje učenika u opažanje određenog oblika ili pojave koje se postiže postavljanjem pitanja o opaženom predmetu ili pojavi. Važno je da učitelj ne ispravlja dječje odgovore, već da ih prihvati takvima (Belamarić, 1986). Objašnjenja trebaju biti stručna, jasna, zanimljiva i slikovita. Veselje i zadovoljstvo koje proizlazi iz navedenog pristupa učenju postaje motivacija za usvajanje svih budućih sadržaja (Tanay, 1988). U načine poticanja dječjeg stvaralaštva Belamarić (1986) ubraja usmjeravanje opažanja djeteta, aktiviranje sjećanja, maštanje, ilustracije, zamišljanje, igre s likovnim materijalima, potvrđivanje. Također, naglašava kako će u igri s likovnim materijalima djeca u počecima nesvjesno ponavljati uobičajene sadržaje, stoga ih učitelj treba potaknuti na igranje novih igara, ali bez davanja ideja o novoj igri (Bucaj, 2022).

Uključivanje Sinjske alke u nastavu likovne kulture može obogatiti učenike na više razina – od razumijevanja povijesnog i kulturnog konteksta do razvijanja likovnih i kreativnih vještina. Igra na tragu Sinjske alke može se ostvariti putem motiva, likove tehnike, ali i artikulacije nastavnog sata. Analiziranjem segmenata alkarskih odora i opreme: momka, alkara, alkarskih konja i Edeka učenici mogu promišljati o tehnikama i materijalima kojima bi mogli vizualno

oblikovati navedeno. Tako djeca mogu reorganizirati postojeće vizualne sadržaje, što je vrlo korisno jer im pruža priliku za razvoj mišljenja i rasuđivanja. Ovaj pristup likovnom izražavanju omogućava djeci organiziranje likovnih radova na novim temeljima, što ih potiče da razmišljaju o novim načinima pristupa stvaralaštvu (Kuščević, 2015).

Rasprava o simbolici Alke i njenim značenjima djecu može dovesti do zanimljivih promišljanja i metafora koje im proširuju vidike i pomažu pri likovnom oblikovanju motiva Sinjske alke. Mogućnosti za kreativno učenje kroz igru su i one kad se učenika potiče da istu ideju ili pojam izrazi različitim materijalima i medijima (Ivon, 2007). Npr. koncept zajedništva kroz motive Sinjske alke. Vanjski poticaj prilikom likovnog oblikovanja može biti i tradicionalna Alkarska koračnica koju izvodi Gradska glazba Sinj. Postoje različiti zvukovi i melodije koje označavaju početak trke, pogodak *u sridu* te prolazak povorke trkalištem. Svaka od tih melodija učenicima stvara ugođaj viteške manifestacije, a ujedno ih potiče da motivirano i s veseljem pristupaju likovnom radu koji nastaje kroz igru.

Uspješna provedba igre kao motivacije u nastavi likovne kulture uvelike ovisi o kompetencijama učitelja. Jedna od važnih osobina koja krase uspješnog učitelja je osjet za svako dijete. Učitelj koji poznaje svoje učenike zna kako ih motivirati za rad i na koji način može pomoći u razvijanju dječjeg stvaralaštva. U igri kao dijelu sata likovne kulture treba uvažavati učenikove posebnosti i individualnosti jer samo tako će igra ispuniti svoju motivacijsku zadaću (Karlavaris, 1999, prema Šturlan, 2022).

5. VITEŠKA IGRA – SINJSKA ALKA

Alka je, od svojih početaka do danas, jedinstveno viteško natjecanje koje se svake godine, prve nedjelje kolovoza održava u Sinju. Sinjska viteška manifestacija osmišljena je po uzoru na srednjovjekovne viteške turnire, u spomen na pobjedu 700 sinjskih vitezova nad brojnijom turskom vojskom koja je sa 60 000 vojnika opsjedala Sinj 1715. godine (Starčić, 2015).

Osim što je naziv za igru, alka je naziv i za metu koja se gađa. „*I sama riječ alka dolazi preko turskog halka (od arapskog halqua = kolut, karika, obruč ili zvekir na vratima)*“ (Belamarić,

2018, 537). Prema primopredaji naziv Alke potječe od detalja na sedlu zaplijenjenog konja turskog Mehmed Paše Čelića, tzv. edeka.

Alci kao najvažnijoj manifestaciji prethode dva natjecanja – Bara i Čoja pa tako viteški turnir traje tri dana. „Započinje u petak kada se alkari bore za „baru“ i nastavljaju u subotu borbom za „čuju“, a vrhunac natjecanja je u nedjelju“ (Marić, 2012:163). Bara i Čoja su natjecanja istovjetna Alci, a može ih se shvatiti i kao oblik završnih priprema za Alku. Na manifestacijskoj razini, Bara i Čoja imaju donekle manju razinu formalnosti pa tako okupljaju veći broj lokalnog stanovništva (Mandac, 2020).

5.1. Povijesni okvir kao uvod u Sinjsku alku

Kako bi se u potpunosti razumio razlog utemeljenja Sinjske alke, potrebno je poznavati povijesni kontekst prilike u kojima se našao grad Sinj stotinama godina unazad. Hrvatski su se prostori u različito vrijeme bili izloženi turskim napadima različitog karaktera i intenziteta. Potkraj 14. stoljeća Hrvati sve više dolaze u kontakt s Turcima. Od konca 14. stoljeća u Bosni i Hrvatskoj se sve više počinje osjećati pritisak Osmanskog carstva. Unatoč svim nastojanjima Bosna, a zatim i veći dio Hrvatske, do sredine 16. stoljeća dospijeva pod osmansku vlast. Turci Sinj osvajaju 1516. godine (Mandac, 2020).

Ipak, Osmansko carstvo u 17. stoljeću počinje slabiti. Sustav održavanja carstva koji je nekoć funkcionirao više nije bio kvalitetan. Naime, vojsku se moralo platiti, a to je zahtijevao nova osvajanja. Pokušaji osvajanja određenih područja nisu bili uspješni, što je dovodilo do još većih raskola unutar Carstva. Ratovi koje su Habsburška Monarhija i Mletačka republika vodile protiv Osmanskog Carstva potkraj 17. i početkom 18. stoljeća uvelike su izmijenili političku kartu jugoistočne Europe (Ćavar, 2017).

Tijekom Morejskog rata (1684.-1699.) mletačke su snage zauzele Sinj kao važno strateško uporište. Time prestaje 150 godina turske vladavine. Razne provale i ratna razaranja ostavili su značajan trag na tadašnje stanovnike Sinja i Cetinske krajine koji su se iz tih razloga raselili u primorske krajeve i otoke. Mletačke su vlasti, stoga počele naseljavati stanovništvo iz Bosne.

Najmasovnija selidba bila je pod vodstvom franjevaca iz Rame u zapadnoj Bosni. Ti su franjevci sa sobom donijeli i sliku Bogorodice, kasnije Gospe Sinjske (Starčić, 2015).

U drugom Morejskom ratu ili Sinjskom tursko-mletačkom ratu (1714.-1718.) dogodila se slavna bitka kršćanske i turske vojske u kolovozu 1715. godine. U bitci za grad Sinj, 700 sinjskih branitelja odbilo je napad više desetaka tisuća Turaka. Turska vojska oslabljena glađu i pojavom srdobolje, napušta Cetinsku krajinu. „*O tom događaju svjedoči sačuvani dokument na talijanskom jeziku, nepoznatog autora, tzv. Dnevnik opsade Sinja (Giornale del blocco de assedio della fortezza di Sinj). Dnevnik je preveo i objavio u knjizi Sinj i njegovo slavlje fra Ivan Marković, 1898*“ (Starčić, 2015, 36).

Ni danas ne postoje pouzdani podatci koji objašnjavaju pravi uzrok povlačenja turske vojske, ali ova neočekivana pobjeda od početka je pripisivana čudotvornom zagovoru Gospe Sinjske, čija je slika za vrijeme opsade bila u tvrđavi, kamo je prenesena iz franjevačkog samostana, kako je Turci ne bi uništili. Vjerovanje da je grad obranjen uz čudotvornu pomoć Majke Božje, svečano je potvrđeno 1716. godine kada je okrunjen njen lik u znak zahvalnosti za obranu grada. Slika Gospe već je za opsade stekla čudotvorni status, a taj se vjerski identitet, više ili manje izravno, odražava u Sinjskoj alci. Stoga se može zaključiti da su Sinjska alka i čudotvorna Gospa Sinjska bitan dio identiteta stanovništva Cetinske krajine (Belamarić, 2015, prema Mandac, 2020). „*Ljude ništa ne zbližava kao zajednička spremnica uspomena povezanih kolektivnom patnjom ili kolektivnih uspjehom, pogotovo onda ako su okrunjene nekom mitskom pobjedom, te ako je sve to još ozareno religioznom aurom*“ (Belamarić, 2013, 272). Sinjska alka nije samo simbol obrane gradića, nego i simbol otpor cjelokupnog hrvatskog naroda u višestoljetnoj borbi protiv Osmanskog carstva (Mandac, 2020).

5.2. Početci Alke

O počecima Alke navodi se sljedeće: „*Alka se vjerojatno počinje trčati u ljeto 1718. godine, nakon uspostave Požarevačkog mira potpisanog 21. srpnja između Habsburške Monarhije, Osmanskog Carstva i Venecije*“ (Veočić, 2019, 36). Najstariji pisani spomen Sinjske alke datira u 1784., a pronađen je u biblioteci splitskog Arheološkog muzeja. Veže se uz pjesmu koju je napisao

Julije Bajamonti, splitski polihistor. Bajamonti je na talijanskom jeziku napisao tri soneta i jednu odu koja slavi alkare i alkarske momke. Stihovi su ispjevani u čast Alke održane 1784. godine i svjedočanstvo su kako je alkarsko natjecanje od samih početaka imalo veliku simboličnu vrijednost i kulturno značenje (Maroević, 2011, prema Starčić, 2015).

Prvi opsežniji opis Alke sadržan je u Statutu Viteškoga alkarskog društva. Prvi Statut potječe iz 1833. godine, a pisan je na talijanskom jeziku. Kao izvor sastavljanja, autori navode „*mišljenja starih ljudi i alkara*“. Način na koji je Statut sastavljen svjedoči o važnosti te igre za stanovništvo te donosi osnovne podatke o povijesnome događaju na kojemu se Alka temelji, načinu igranja, obvezama koje alkari i ostali sudionici tijekom cijele svečanosti moraju poštivati te općenito pravila cijele ceremonije. Statut iz 1833. ostao je do danas temeljni tekst o Sinjskoj alci (Vukušić, 2007).

5.3. Definiranje – UNESCO – Nematerijalna baština

Njegovanje i očuvanje baštine koju preci prenose na svoje potomke čini neprocjenjiv dio kulture naroda. Nematerijalna kulturna baština obuhvaća razne oblike i pojave duhovnog stvaralaštva, a osobito jezik, dijalekte, govore i toponimiku, usmenu književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda i običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote, umijeća i obrte. Nematerijalna baština predstavlja izvor i korijen identiteta, ali i svjedočanstvo kontinuiteta pojedinca i naroda (Bekavac, 2015, 67). Takva baština prenosi se generacijama, bitna je odrednica očuvanja kulturne raznolikosti, te određuje identitet lokalne zajednice. Važni elementi nematerijalne kulturne baštine su ljudska kreativnost i tradicija ugrađena u lokalnu povijest (Živalj, 2018).

Alka je do danas uspješno očuvala autentičnost izvornog povijesnog podrijetla. Zbog načina izvođenja, spoja pokreta, zvukova i boja može se reći kako je Alka oblik teatralizacije društvene zbilje (Belamarić, 2015, 6-7).

U velikom bogatstvu hrvatske nematerijalne kulturne baštine, Alka kontinuirano traje već više od tri stoljeća. Sinjska je alka svojim formalnim obilježjima srodna natjecanjima u gađanju

koluta, obruča, prstena i drugim vrstama viteških igara koje su se razvijale u pojedinim dijelovima zapadne i mediteranske Europe, koje su u kasnome srednjem vijeku bile izrazito popularne (Ćavar, 2017). Na više drugih mjesta u Hrvatskoj pokušalo se obnoviti viteške turnire slične Alci, ali ni u jednom od tih pokušaja organizatorima nije uspjelo nadoknaditi prekinut povijesni kontinuitet. U Sinju prevladava istinska povezanost viteškog natjecanja i viteškog duha, što je trajna i najvidljivija odlika Sinjske alke (Mandac, 2020) „U raznim našim mjestima (U Cresu, Zadru, Makarskoj, Imotskom i dr.) iščezavaju posljednje alke, jedino će se Sinjska alka, zahvaljujući upornosti domaćih ljubitelja starog narodnog običaja, sačuvati i održati do današnjeg dana“ (Jurić, 1988, 263).

U znak priznanja za poticanje domoljublja i očuvanje povijesnih, kulturnih, etnografskih i drugih vrijednosti, Sinjska je alka po međunarodnim mjerilima, 1979. proglašena pokretnim spomenikom kulture najviše kategorije. Godine 2007. Alka je upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, a 16. studenoga 2010. je uvrštena na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva (Slika 1.) (Statut Viteškog alkarskog društva u Sinju, 1997, prema Starčić, 2015). Na *Listi nematerijalne svjetske baštine* Alka je jedina takva upisana igra (Belamarić, 2015).

Slika 1. Sinjska alka na listi svjetske nematerijalne baštine

5.4. Pravila i trčanje Alke

Sinjsku Alku organizira i vodi Viteško alkarsko društvo u Sinju (VAD) osnovano 1715. godine. Osnovna je djelatnost VAD-a održavanje viteške igre Sinjske alke tako da svojim djelovanjem slavi uspomenu na pobjedu Sinjana i ostalih žitelja Cetinske krajine nad Turcima 15. kolovoza 1715. godine. Organizacija i rad društva propisani su Statutom Viteškog alkarskog društva te raznim pravilnicima i Pravilima koja se kroz povijest gotovo nisu mijenjala (Starčić, 2015). Navedenim Statutom propisani su svi detalji koji su vezani uz održavanje ceremonije, pripreme koje prethode alkarskim svečanostima, alkarska povorka, ponašanje sudionika povorke, njihove odore i oprema, itd. Starim je Statutom i običajima uređeno da u Alci mogu sudjelovati isključivo članovi Viteškog alkarskog društva u Sinju, kojeg čine samo neporočni žitelji Sinja i Cetinske krajine ako su tu rođeni i roditelji im tu imaju zavičaj (Ćavar, 2017).

Pravila sinjske alke veoma su opširna i detaljno definirana, a sve u svrhu održavanja visokog stupa dostojanstva sudionika alkarske povorke tijekom održavanja Alkarskih svečanosti. U Statutu je detaljno objašnjeno i opisano ponašanje alkara. Alkar je dužan pokazati ozbiljnost te mu je tijekom povorke zabranjeno razgovarati, smijati se i činiti i najmanje kretnje koje bi umanjile ozbiljnost kojom treba odisati jedan oružani vitez izložen pogledima brojnih gledatelja. Kada se alkar nađe ispred alajčauša, časnog suda ili pripadnika vlasti svoje poštovanje mora iskazati saginjanjem glave i koplja. Uz navedeno, Pravilima o Alci detaljno je opisan i dijalog između vojvode i alajčauša koji se izgovara tijekom cijelog natjecanja (Pravila o Alki, 1992).

Glavni predvodnik alke je alkarski vojvoda. On je zapovjednik alkarske i momačke čete te alkarske pratnje, no on ne sudjeluje u natjecanju. Njegova zadaća je rukovođenje svim pripremama, izdavanje zapovijedi, on odlučuje o izboru alkarskih momaka i alkara koji će imati priliku sudjelovati u Alci. Također, on odlučuje i o vremenu kada će se početi odvijati pripreme alkara i alkarskih momaka i odgovoran je za njihov rad i ponašanje kao i za uspjeh cijele Alke. On ima prvo izreći društvene mjere alkarskim momcima i alkarima za vrijeme prova. Te mjere su isključenje iz prova, isključenje iz Alke ili ukor. Za vrijeme Alke, njegova dužnost je održati prigodni govor a po kraju manifestacije, on proglašava i slavodobitnika (Veočić, 2019).

Časni sud čine tri člana. Njihova dužnost je poznavanje starih običaja, alkarske tradicije, Pravila Alke, Statut kao i prošlost Sinja i Cetinske krajine te držati ugled kako među članovima Društva, tako i u cijeloj Cetinskoj krajini. Oni su ti koji odlučuju o priznavanju svakog osvojenog *punta* za vrijeme trke te davanju prava na ponavljanje trke pojedinom alkaru ako se za to ostvare uvjeti prema Pravilniku kao i prema svojoj osobnoj procjeni. Njihove odluke su konačne i ne mogu se mijenjati (Veočić, 2019).

Alkarskim natjecanjima prethode *prove* koje na alkarskom trkalištu moraju početi najmanje 15 dana prije same Alke. Na *provama* se odabiru najbolji alkari za sudjelovanje u Bari, Čoji i Alci (Ćavar, 2017).

Na sam dan Alke, trubači i bubnjari, dva sata prije početka svečanosti, sa srednjovjekovne utvrde Kamičak pozivaju alkare i alkarske momke da se potpuno opremljeni, u svečanoj odori i naoružani, okupe kod alajčauša. Alajčauš¹ vrši pregled alkara, a arambaša² alkarskih momaka, zatim svi zajedno, svrstani prema propisanome redu kreću prema Alkarskim dvorima³. U Alkarskim ih dvorima čeka alkarski vojvoda koji prije polaska na trkalište obavlja svečani pregled i utvrđuje spremnost alkara i momaka za natjecanje. Nakon završetka pregleda formira se alkarska povorka koja najprije kreće pred crkvu Gospe Sinjske, gdje se pokloni, a zatim polazi prema Alkarskom trkalištu (Vukušić, 2013, prema Starčić, 2015).

Kada je sve spremno za početak viteškog natjecanja, alajčauš istupa pred alkarskim vojvodom te najavljuje početak održavanja Alke govoreći: „*Vojvodo, sve je spremno za početak prve trke, (broj, npr.300) Alke, očekujem tvoju zapovid!*“ te čeka službenu potvrdu vojvode da Alka može započeti: „*Neka otpočne prva trka*“. Nakon što je primio vojvodinu naredbu, alajčauš mu odgovara: „*Na zapovid, vojvodo!*“ te naređuje trubaču da svira poziv za trku (Pravila o Alki, 1992, prema Veočić, 2019).

¹ Alajčauš je zapovjednik alkara kopljanika, zamjenjuje alkarskog vojvodu u svim poslovima oko pripreme Alke i pomaže mu u izboru alkara. (<https://www.alka.hr/alka-wiki/alajcaus-a10>)

² Arambaša je zapovjednik čete alkarskih momaka. Pomaže alkarskom vojvodi u izboru momaka. Odgovoran je za održavanje prova, za nastup u povorci i za ponašanje momaka. (<https://www.alka.hr/alka-wiki/arambasa-a11>)

³ Alkarski dvori služili su kao vojarna u kojoj je smještena hrvatska konjica (Cavalleria croata, Croati a cavallo). Sagrađeni su 1760. godine kao utvrda u obliku četverokuta s dva sklopa zgrada s po dvije četverokutne kule te dva unutrašnja dvorišta odijeljena štalama. U kompleks su se mogle smjestiti četiri satnije konjanika s konjima. (<https://www.lag-ck.hr/kulturolag/2-alkarski-dvori-muzeji>)

Alkarsko se natjecanje trče u tri trke. U njemu mora sudjelovati najmanje 11, a najviše 17 alkara kopljanika, uključujući i alajčauša. Svaka trka se trče redosljedom kojeg je odredio vojvoda na prijedlog alajčauša. Alkarski kolut, odnosno alka koju alkari gađaju ima točno određene dimenzije koje su propisane Statutom i koje se ne mijenjaju (Vuković, 2023).

Alkarski je kolut od kovanog željeza, napravljen od dva obruča sa zajedničkim središtem. Njihovu unutrašnju stranu veći obruč ima promjer od 131,7 mm, a manji 35,1 mm. Obruči su međusobno povezani trima kracima koji idu od jednog obruča prema drugom i dijele prostor između obruča na tri jednaka dijela. Obruči i krakovi debeli su 6,6 mm i imaju oštar rub s one strane s koje se kopljem gađa u alku. Petlja za vješanje alke nalazi se na polovici jednog od tri jednaka luka većeg kruga alke (Vučić, 1988). Alka, kao prstenac ili obruč u koji se gađa kako bi se ostvarili bodovi sastoji se od dva koncentrična kruga. Vanjski je krug podijeljen na tri jednaka polja gdje gornje polje vrijedi 2 *punta*, a svako od polja smještenih dolje vrijedi po jedan *punat* (bod). Pogodak u središnji, ujedno i najmanji dio alke koji je u obliku kruga alkaru donosi pogodak *u sridu* ili točnije tri *punta* (Vučić, 1998). Jedno od zanimljivih pravila odnosi se na situaciju ako alkar pogodi alku te mu ona ispadne ili je baci s koplja pa ju zraku ponovno pogodi, tada mu se na ostvareni broj *punata* dodaju još dodatna tri *punta* (Belamarić, 2015).

Alkarsko koplje također je izrađeno prateći određene propise. Izrađeno je od drveta čija dužina iznosi od 290 do 300 centimetara i promjera 32,9 milimetara i boji se sivomodrom bojom. Na vrhu koplja se nalazi željezni šiljak dužine 30 centimetara, malo ispod polovice koplja se nalazi drveni obruč nalik jabuci koji štiti kopljanika od alkarskog obruča te se na samom dnu koplja nalazi bat koji ima zadebljanje i puni se olovom kako bi koplje imalo što bolji balans (Vuković, 2023).

Viteško se natjecanje odvija tako da alkar, na svom konju, u punom trku gađa kopljem u alku koja visi na sredini konopa. „*Alkarsko trkalište od startnog mjesta do mjesta na kojem je postavljena alka dugo je 160 metara, a dužina trkališta, na dijelu odakle alkar otpočinje alku i gdje završava, iznosi oko 300 m*“ (Samardžić, 2015, 32). Početak trkališta, odnosno mjesto s kojega alkari na konju kreću u galop naziva se Biljeg. Godine 1965. na to je mjesto postavljen Spomenik alkaru, živopisna skulptura akademskog kipara Stipe Sikirice koja čini autentičan simbol grada Sinja.

Kada prvi alkar potrči, pogodi i odnese alku, vraća se pred alkarsku ložu kako bi pokazao sudcima što je pogodio. Zatim spušta alku s koplja, pozdravlja, a koplje dobacuje svom momku te obojica napuštaju trkalište. Nakon svakog pogotka alkara *u sridu* zasniva glazba i pucaju *mačkule*⁴ na Starom gradu (Starčić, 2015). Alkar koji ne odnese alku, ne vraća se pred ložu. Ako nekom od alkara konj od Biljega do alke ne postigne najmanju predviđenu brzinu, tada se svi *punti* postignuti u toj trci poništavaju, a alkar nema pravo na novu trku. Brzina prelaska trkališta određena je od strane Časnog suda na čelu s alkarskim vojvodom na temelju trka održanih na probama. U slučaju da alkar primijeti da nešto nije u redu s konjem, on je dužan protrčati trkalištem i kod alke spustiti koplje u razini konjske glave kako bi ukazao na problem. Časni sud tada ima zadatak ocijeniti situaciju te, ako vide da alkar nije kriv, dopustiti mu ponovnu trku. Ako se ista situacija dogodi u još jednoj trci, alkar više nema pravo sudjelovati, ali i dalje ostaje u samoj povorci. Tijekom trke ako se dogodi da alkaru otpadne dio opreme s njega ili njegovog konja i ako to dogodi prije gađanja alke tada mu se isto tako poništavaju osvojeni *punti* te nema pravo na ponavljanje trke (Pravila o Alki, 1992).

Nakon završetka prve trke uz glazbenu pratnju četa momaka i četa alkara odlaze na početak trkališta, gdje alkari ostaju, a momci se vraćaju na svoja mjesta (Starčić, 2015).

Slavodobitnik je onaj alkar koji je skupio najveći broj *punata* u tri trke. Ako ostanu dva ili više alkara s istim brojem *punata* nakon zadnje trke tada vojvoda obavještava kako će biti *pripetavanja sve* dok jedan od tih alkara ne postigne veći broj *punata* (Pravila o Alki, 1992).

5.5. Muzej Sinjske alke

Materijalna baština Alke dodatno je obogaćena 2015. godine kada je povodom 300. obljetnice ove viteške igre otvoren Muzej Sinjske alke u čijem su stalnom postavu prikazani najvrjedniji povijesni artefakti koji spajaju povijest Sinja i tradicije Sinjske alke. Spoj je materijalne i nematerijalne kulture smješten u tri velika prostora na dvjema etažama (Veočić,

⁴ Mačkula (mužar, merzer, nap. a.) – topničko oružje. Sinjani i sinjska alka neraskidivo su vezani s mačkulama koje svojim pucnjevima slave svaki pogodak „u sridu“, kao i proglašenje slavodobitnika alke. (<https://hkm.hr/zeleni-biseri/utvrda-necven-stoljetna-cuvarica-mackule/>)

2019). Tradicijska građa u ovom je muzeju uokvirena najvišim muzejskim standardima europskih i svjetskih razmjera, pri čemu je većinski dio muzeja interaktivne prirode. Dio eksponata zahtijeva aktivno djelovanje posjetitelja što omogućuje da se svaki posjetitelj osjeća dobrodošlo i do informacija dolazi bez posredovanja vodiča (Ćavar, 2017). „*Budući da Sinjska alka predstavlja stoljetnu tradiciju vitezova, posjetitelji koji prvi put ulaze u Muzej ne očekuju da će Alka biti predstavljena iznimno moderno i na tehnološki prihvatljiv način. Integrirana multimedija uvelike pridonosi virtualnom oživljavanju iskustva Alke kroz stalni postav*“ (Živalj, 2018, 22).

Postav muzeja sastoji se od nekoliko cjelina: reducirane alkarske povorke, tipičnih sudionika Alke i njihove odore i opreme, alkara u trku, povijesti bitke te slavodobitnika. Odabirom godine na velikom videozidu prikazuje se mali film o pobjedi slavodobitnika. Posjetitelj ima priliku naučiti ime i namjenu odora, opreme i oružja, a svaku cjelinu prate filmovi. Konceptija postava muzeja temelji se na kombinaciji klasičnih i multimedijalnih tehnika prezentacije muzejskih tema. U središnjem dijelu muzeja smješten je dio Alkarske povorke izrađen od drveta u realnoj veličini, oživljenoj s bočnim projekcijama na staklu i središnjom projekcijom Alkarske povorke uz pozadinsku glazbu koja ju prati (Ćavar, 2017).

U Muzeju se nude brojni skenirani dokumenti, knjige, fotografije i videozapisi koji su lako dostupni preko zaslona osjetljivih na dodir. Velik broj izložaka nalazi se u ladicama ili ormarima, koje posjetitelje potiču da ih otvore, otkriju nove informacije i iskuse novi, posebni doživljaj Sinjske alke. S obzirom na to da se alkarsko natjecanje održava jednom godišnje, posjetitelji Muzeja imaju priliku upoznati Alku tijekom cijele godine te поближе vidjeti i istražiti ono što ne mogu na trkalištu (Živalj, 2018).

U Muzeju se nalazi nekoliko zbirki. Jedna od njih predstavlja kolekciju uniformi štitonoša i pješastva, točnije obuhvaća odore i dijelove odora 13 štitonoša, te odore i dijelove odora 10 pripadnika pješastva. Najveći dio zbirke prikazan u Muzeju vlasništvo je Viteškog alkarskog društva. Dio prikazanih izložbi darovale su obitelji alkarskih štitonoša. Zbirka je stvorena kroz tri stoljeća prikupljanja i pohranjivanja relevantnih predmeta od strane lokalne zajednice. U sklopu muzeja također se nalazi i projekcijska dvorana u kojoj se kao „*uvod*“ u muzej, posjetiteljima nudi kratak film o Alci i njenoj povijesti (Ćavar, 2017).

Svrha Muzeja Sinjske alke je istraživanje, očuvanje, zaštita, predstavljanje i tumačenje lokalnog identiteta, povijesti, kulture, umjetnosti i tradicionalne baštine Alke u korist i javnosti i lokalnog stanovništva. Podizanje svijesti o vrijednosti identiteta lokalne zajednice jedan je od glavnih dijelova rada Muzeja, posebno kroz uključivanje lokalnog stanovništva u aktivnosti Muzeja, stvaranje njihovog kulturnog identiteta, kao i obrazovanje i tumačenje tradicije Alke (Živalj, 2018).

6. DJEČJA ALKA

„Ukorijenjenost Alke u Sinju i njegovoj okolici ima toliki utjecaj na svakodnevni život da obuhvaća sve društvene sfere, pa tako i najmlađu populaciju“ (Mandac, 2020, 80). Dječje Alke različite su vrste igara u kojima djeca po sinjskim ulicama i naseljima, sami ili uz pomoć odraslih, organiziraju svoju Alku. Neke su dječje Alke stare i nekoliko desetaka godina, a većina ih se održava u drugoj polovici kolovoza (Veočić, 2019). *„Mnoge dječje Alke organiziraju i kreativno osmišljavaju sama djeca u želji da se zabave, no postoje i nešto formalniji oblici tih natjecanja u čijoj organizaciji važnu ulogu imaju odrasle osobe koje ih nastoje približiti velikoj Alki“* (Leksikon Sinjske Alke, 2015, 120). Među dječjim alkama posebno se ističe Dječja Alka Vučkovića, osnovana u spomen na slavnu pobjedu te kao izraz zahvalnosti i sjećanja na svoje pretke fra Pavla, Božu, Tadiju i Zeca, koji su se istaknuli junaštvom i odvažnošću u presudnoj bitci s turskom vojskom. Vučkovići iz sela Brnaze kod Sinja utemeljili su Dječju Alku Vučkovića 1955. godine (Statut Dječje Alke Vučkovića, 1997). Dječja Alka organizirana je po uzoru na Sinjsku alku, s razlikom što su alkari u ovom slučaju djeca (do 10 godina starosti) i Alku trče na nogama. Natjecanje se sastoji od 3 trke, a cilj je kao i kod Sinjske Alke pogoditi *u sridu*. Ova dječja Alka ima svoje Društvo i Statut, a sami mještani biraju predsjednika, tajnika i blagajnika Društva te članove alkarske povorke, arambašu i vojvodu. Pravo sudjelovanja u alkarskoj povorci imaju samo Vučkovići, a posebno su zanimljivi nadimci malih natjecatelja koji se ističu svojom maštovitošću (Didovo oko, Pas, Fratar, Živac, Jedva itd.) Osim neobičnih nadimaka koji odjekuju trkalištem, pozornost u povorci privlači i magarac koji simbolizira Edeka te konj kojega jaše barjaktar (Vučković, 2020). Kao i na Sinjskoj alci, pobjednik nosi vrijedne nagrade, a uz glavnu nagradu

koja je uvijek bicikl nađu se i mobitel, novac i slično. U samom osnutku dječja Alka bila je mala seoska zabava, gdje bi se po završetku Alke organizirale seoske fešte uz fritule, pečeni odojak i vino. S godinama, Dječja Alka Vučkovića je sve više dobivala na svojoj popularnosti, tako je 1986. godine TV Zagreb snimio te u svom programu istu i emitirao (Mandac, 2020).

Sinjska alka svojim je utjecajem oblikovala identitet ljudi Cetinskog kraja i kao takva oslikava se kroz sve aspekte života, pa tako i kroz dječju igru i dječje likovno stvaralaštvo. Djeca svojim likovnim radovima pokazuju kako doživljavaju svijet. O likovnom jeziku Belamarić govori: „likovni jezik djece ima svoje osnovne simbole i svoju strukturu, ima svoju funkciju i značenja“ (Belamarić, 1986, 13). Likovni izričaj djeteta predstavlja komunikaciju između odraslog čovjeka i djeteta. Vizualni likovni uraci učenika i verbalni iskazi njihovog iskustva likovnog oblikovanja motiva Alke medij su za razumijevanje njihovog pogleda na baštinu i promišljanja o njoj.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

7.1. Predmet, cilj, istraživački zadatci i hipoteze istraživanja

Predmet ovoga istraživanja je nastava Likovne kulture u nižim razredima osnovne škole.

Cilj istraživanja bio je ispitati koliko učenici poznaju Sinjsku alku te ispitati razmišljanja učenika o motivima Sinjske alke i kulturne baštine u likovnome stvaralaštvu.

U ovome je istraživanju postavljeno šest istraživačkih pitanja:

1. Ispitati poznaju li učenici vitešku igru Sinjsku alku i koliko je poznaju
2. Ispitati jesu li kada prisustvovali viteškoj igri Sinjskoj alci
3. Ispitati vole li učenici i zbog čega likovno oblikovati motive Sinjske alke
4. Ispitati jesu li učenici zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja s motivima Sinjske alke u nastavi Likovne kulture
5. Ispitati jesu li učenici zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine u nastavi Likovne kulture
6. Ispitati jesu li učenici nakon oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci

U istraživanje se krenulo sa šest hipoteza:

H1 Učenici dobro poznaju vitešku igru Sinjsku alku.

H2 Učenici su prisustvovali viteškoj igri Sinjskoj alci.

H3 Učenici vole likovno oblikovati motive Sinjske alke.

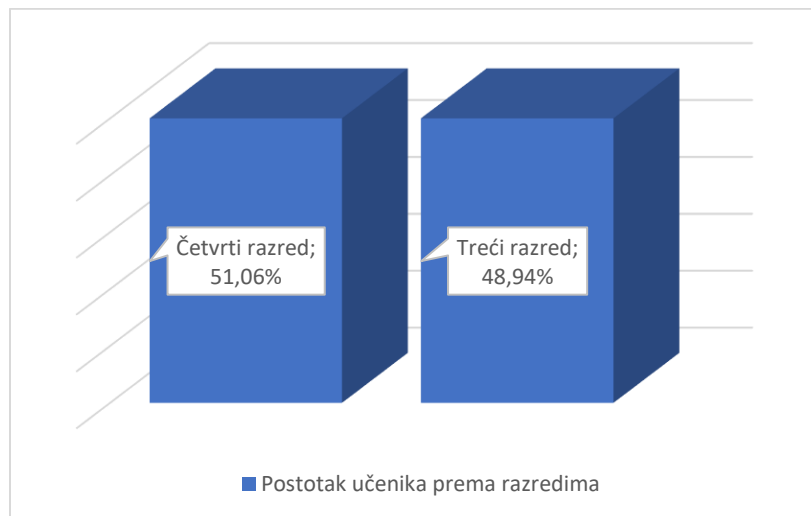
H4 Učenici su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture.

H5 Učenici su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine u nastavi Likovne kulture.

H6 Učenici su nakon likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci.

7.2. Opis uzorka

U istraživanju je sudjelovalo 47 učenika iz jedne osnovne škole iz grada Sinja u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Istraživanjem su bili obuhvaćeni učenici trećih i četvrtih razreda osnovne škole, od čega je 24 (51%) učenika pohađala četvrti razred, a 23 (49%) učenika je pohađalo treći razred (grafikon 1). Učenici su se rado odazvali sudjelovanju u istraživanju te su u istraživanju sudjelovali svi učenici.

Grafikon 1. *Postotak učenika prema razredima*

7.3. Postupak i opis istraživanja

Istraživanje je provedeno u veljači 2023. godine. Ukupno je održano šest nastavnih sati Likovne kulture. Istraživanje je provedeno u dva četvrta razreda i u jednomu trećemu razredu. U svakom razredu održana su dva sata Likovne kulture. Na prvomu nastavnomu satu u svim razredima učenici su prije likovnog oblikovanja iskazali svoje poznavanje i doživljaj Sinjske alke, a na drugomu satu nakon likovnog oblikovanja riješili anketu. Svaki je sat započinjao na isti način – prikazom fotografija i videozapisa viteškog natjecanja – Sinjske alke nakon čega je slijedio razgovor o Sinjskoj alci i konkretnom likovnom motivu za taj nastavni sat.

U nastavku su im detaljno objašnjeni likovni zadaci (za svaki pojedini nastavni sat) te im je prikazan bogat opus umjetničkih reprodukcija na kojima su uočavali zadane likovne probleme. Nakon toga slijedila je realizacija dječjih likovnih uradaka te vršnjačko vrednovanje istih.

Motivacija za sve nastavne sate provedena je u razgovoru s učenicima u kojemu su oni naveli što oni znaju o kulturnoj baštini. Zatim su raspravljali o članovima alkarske povorke, njihovim članovima obitelji i poznanicima koji su sudjelovali ili sudjeluju u manifestacijama vezanim za Sinjsku alku. Učenici koji su bili na Sinjskoj alci s prijateljima u razredu su podijelili crtice i zanimljivosti o tome što ih se najviše dojmilo na viteškom natjecanju. Na kraju su se složili

kako je važno poštivati i čuvati vlastitu kulturnu baštinu jer je ona dio identiteta domovine i njih samih.

Svaki je sat održan kao posebna nastavna jedinica s određenim likovnim zadacima koji proizlaze iz kurikuluma nastave Likovne kulture za pojedini razred.

U tekstu slijedi opis istraživanja i po 4 po četiri primjera učeničkih radova za svaki motiv prema zadacima likovnog jezika. Tekst je radi preglednosti podijeljen na razrede u kojima je nastava održana.

4. A razred

Na prvom satu u 4. A razredu učenici su dobili zadatak kontrastom svijetlih i tamnih boja prikazati motiv *Alkara i njegovog momka* koristeći kombiniranu tehniku akvarel i flomaster (Tablica 1). U istom razredu na drugom satu, služeći se likovnom tehnikom pastel, učenici su dobili zadatak naslikati *Edeka* koristeći kontrast različitih oblika i veličina ploha (Tablica 2).

Na prvom nastavnom satu učenicima je objašnjen svjetlo-tamni kontrast. Učenici su uočavali kontraste svjetlo-tamno iz svoje okoline. Učenicima je objašnjen i pojam ton boje s pomoću papira koji je okomitom crtom podijeljen na dva dijela. S lijeve strane kistom se nanosila akvarel boja u koji je dodano malo vode, a s desne strane se nanosila akvarel boja u koju je dodano dosta vode. Učenici su uspješno uočili da je boja svjetlija ako u se u nju doda više vode jer se tako boja razrjeđuje i postaje sve prozirnija pa se ispod nje vidi podloga (bijeli papir). Naglašeno im je da kod drugih likovnih tehnika dodavanjem bijele i crne boje nastaju svjetliji ili tamniji tonovi. Što više bijele boje dodajemo u neku boju, boja postaje svjetlija, a što više crne dodajemo boja postaje tamnija. Dvije umjetničke reprodukcije koje su promatrali i na kojima su uočavali svjetlo – tamni kontrasti bile su *Žitna polja (1890) Vincenta van Gogha* i *Djevojka koja čita (1770) Jean-Honoré Fragonarda*.

Učenicima se motiv *Alkara i njegovog momka* izrazito svidio. Pojedini su učenici rado podijelili kako su neki od njihovih članova obitelji bili ili su još uvijek alkarski momci te kako ih to čini veoma ponosnim. Učenici su prilikom likovnog oblikovanja komentirali kako im je zahtjevno crtati tijelo alkara i njegovog momka pa većina radova prikazuje samo njihove glave.

Kontrast svijetlih i tamnih boja učenici su pokušavali dobiti dodavanjem više ili manje vode u osnovni ton boje. Većem djelu učenika toniranje boja je predstavljalo problem. Toniranje bojom učenici su najbolje ostvarili slikanjem pozadine svojih uradaka dok je svjetlo-tamni kontrast vidljiv u samoj kvaliteti boje.

Tablica 1.

Alkar i njegov momak (kontrast svijetlih i tamnih boja, kombinirana tehnika akvarel i flomaster)

 <p><i>Slika 2. učenica M.V. 4.a</i></p>	 <p><i>Slika 3. učenik N.P. 4.a</i></p>
 <p><i>Slika 4. učenica S.P. 4.a</i></p>	 <p><i>Slika 5. učenik R.P. 4.a</i></p>

Na drugome su se satu učenici bavili kontrastom veličina i oblika ploha. Učenicima je najprije objašnjen pojam plohe. Učenici su usvojili kako je ploha oblik koji ima samo širinu i dužinu. Zamislili su da je školska ploča jedan veliki papir iz likovne mape. Nekoliko učenika je izašlo pred ploču i nacrtalo neki oblik ili geometrijski lik. Učenici su zatim zajedno promatrali plohe koje su crtali i uočavali po čemu se oni razlikuju. Zaključili su da se razlikuju po veličini i

obliku. Učenici su promatrali *Mačku Henrija Matissa iz 1938.* i *Singing fish Joana Miroa (1972)* te raspravljali o kontrastima i oblicima ploha koje uočavaju. Zanimljivo da ni jedan učenik prije likovnog oblikovanja nije znao tko je Edek. Proučavanjem opreme koje konji nose za vrijeme održavanja Alke uočili su da se jedan od konja po svim izgledu razlikuje od drugih. Ukratko im je ispričana priča o Edeku, zarobljenom turskom konju. Priča im se svidjela te ih je motivira na rad. Većina učenika uspješno je ostvarila kontrast oblika i veličina ploha u svojim uradcima prvenstveno u ukrasima konja ili u prikazima pozadine na slikama.

Tablica 2.

Edek (kontrast oblika i veličina ploha, pastel)

 <p data-bbox="358 1171 667 1205"><i>Slika 6. učenica S.P. 4.a</i></p>	 <p data-bbox="995 1171 1304 1205"><i>Slika 7. učenica M.V. 4.a</i></p>
 <p data-bbox="358 1665 667 1698"><i>Slika 8. učenik R.P. 4.a</i></p>	 <p data-bbox="995 1654 1304 1688"><i>Slika 9. učenik, L.V. 4.a</i></p>

4. B razred

Na prvom satu u 4. B razredu učenici su kombiniranom tehnikom akvarel i flomaster slikali i crtali motiv *Alkar pogađa alku* služeći se tonovima i nijansama boja te obrisnim i gradbenim crtama (Tablica 3).

Na drugom satu Likovne kulture učenici su pastelama slikali *Alkarsku povorku* koristeći se slikarskom teksturom (Tablica 4).

Na prvom su se satu učenici bavili drugom dimenzijom boja, a to su nijanse boja koje nastaju dodavanjem crne, odnosno bijele neboje kromatskoj boji što je učenicima vizualno prikazano na slajdu na plave i crvene boje. Dvije umjetničke reprodukcije koje su promatrali pa opisivali bile su *Gestalt plavo (1970) Victora Vasarelyja* i *Djevojka s bisernom naušnicom (1665) Vermeera van Delfta*. Zatim im je prikazana podjela crta prema značenju pomoću fotografije kvadrata koji je na jednoj fotografiji sačinjen samo od obrisnih crta, a na drugoj samo od gradbenih. Učenici su u učionici tražili primjere obrisnih i gradbenih crta, a zatim su ih promatrali na umjetničkim reprodukcijama. Umjetničke reprodukcije za primjere obrisnih i gradbenih crta bile su *Dürerov Nosorog (1515) Alberchta Dürera* i *Vrt bolnica u Arlesu (1888) Vincenta van Gogha*.

Učenici su izrazili kako im je jako zahtjevno crtati alkarsku povorku zbog mnogobrojnih detalja (narodna nošnja, alkarska odora, instrumenti i sl.) na koje moraju obratiti pozornost. Većina je odlučila slikati samo jedan dio povorke, npr. četvu alkarskih momaka, alkare ili članove gradske glazbe. Na ovom satu likovne kulture, u završnom dijelu, učenicima je predloženo da se samovrednuju pod budnim okom časnog suda. Časni sud činila su 3 učenika koja su pratila komentare prijatelja iz razreda o svojim likovnim uratcima. Nakon što bi pojedini učenik izrazio svoje (ne)zadovoljstvo svojim likovnim uratkom ili aktivnošću na satu, časni sud bi dodao komentar o ponašanju učenika tijekom sata, rezultatima rada i donio odluku je li učenik bio preoštar prema sebi te naposljetku ponudio neki pozitivan komentar svakom od učenika. Veći dio učenika uspješno je slikao koristeći tonove uglavnom jedne boje.

Tablica 3.

Alkar pogađa alku (obrisne i gradbene crte, tonsko izražavanje, kombinirana tehnika akvarel i flomaster)

Slika 10. učenica A.P. 4.b

Slika 11. učenik I.B. 4.b

Slika 12. učenik J.Ž. 4.b

Slika 13. učenica P.M. 4.b

Na drugome satu učenicima je prikazana slikarska tekstura. Učenici su primijetili kako se slikarska tekstura postiže mrljama boja i potezima kista. Svaki slikar ima svoju posebnu slikarsku teksturu. Zatim su ponovili na koji način treba koristiti pastele kada žele dobiti jarku i intenzivnu boju, a kako kada žele svjetliju boju. Učenici su promatrali *Crvene i bijele kupole Paula Kleea*

(1914) i *Autoportret Vincenta van Gogha* (1909) te uočavali različite slikarske teksture na navedenim umjetničkim reprodukcijama.

Alkar pogađa alku je motiv u kojem su se učenici puno bolje snašli i za koji su izrazili da im se više sviđa. Nekoliko puta su zatražili da im se pusti melodija koji svira kada alkar pogodi u sridu. Pojedini učenici su pjevušili melodiju dok su slikali likovni motiv.

Tablica 4.

Alkarska povorka (slikarska tekstura, pastel)

Slika 14. učenica A.P. 4.b

Slika 15. učenica L.P. 4.b

Slika 16. učenica L.A.J. 4.b

Slika 17. učenik M.P. 4.b

3. A razred

Tijekom prvoga nastavnoga sata u 3. A razredu učenici su tehnikom flomaster trebali nacrtati motiv *Na Alkarskom trkalištu* koristeći obrisne i gradbene crte (Tablica 5).

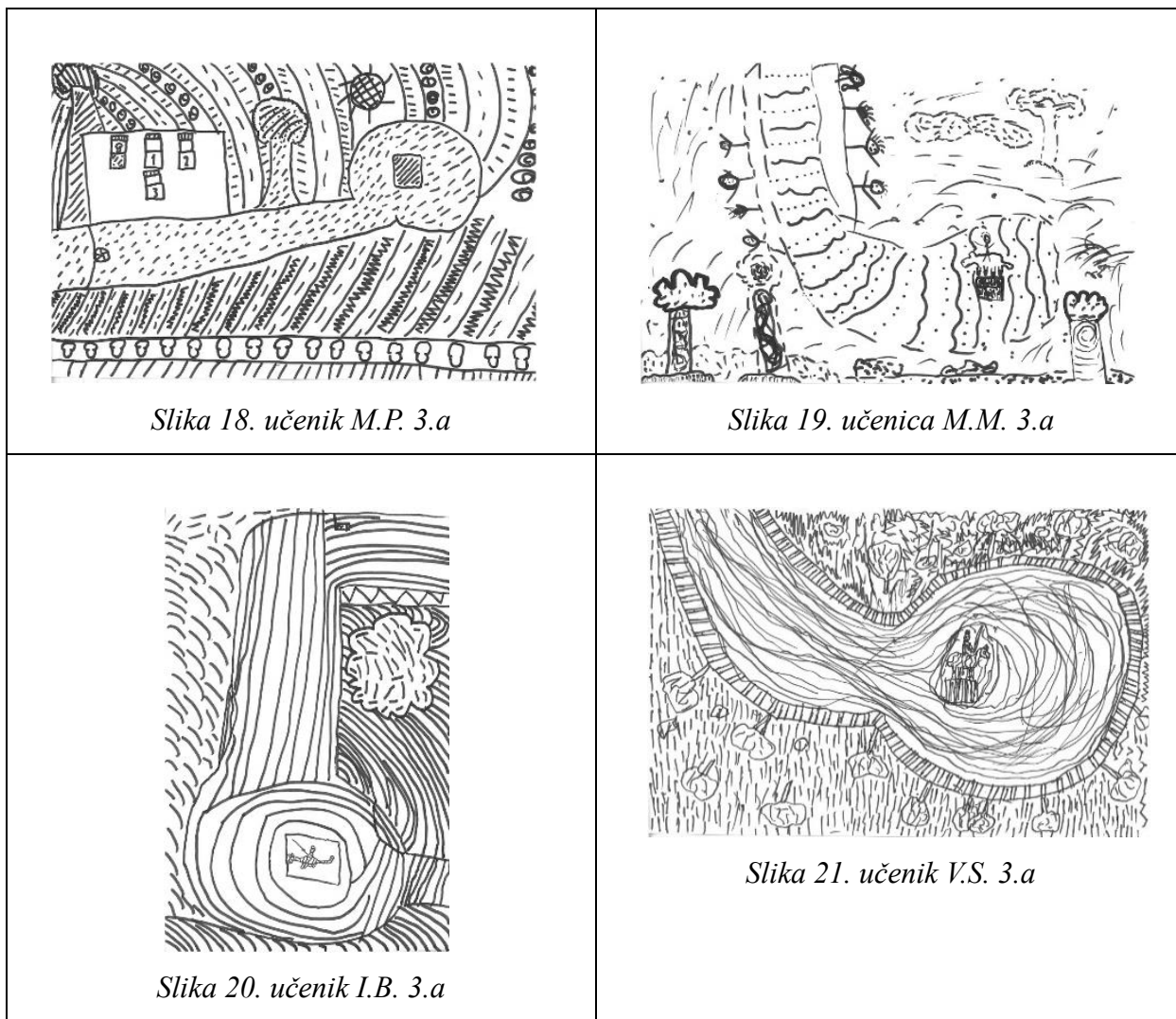
U istom razredu učenici su drugi sat služeći se kontrastom svijetlih i tamnih boja, temperama slikali *Alkara i njegovog konja* (Tablica 6).

Prije početka crtanja učenicima su na različitim primjerima (kovana ograda, čipka, jež, okvir slike te crtani film *La Linea*) objašnjene obrisne i gradbene crte. Zatim je jedan od učenika imao zadatak na ploču nacrtati kvadrat koristeći samo obrisne crte, a zatim koristeći samo gradbene crte. Nakon što su učenici ponovili razliku između obrisnih i gradbenih crta, uočavali su ih na umjetničkim reprodukcijama. Umjetničke reprodukcije koje su promatrali bile su *portret Jacqueline (1956) Pabla Picassa* i *Riba sa zlatnim nogama (1993) Hrvoja Šercara*.

Mnogim je učenicima prikazivanje prostora na dvodimenzionalnoj podlozi predstavljalo problem. Nekoliko učenika je izrazilo kako im je zahtjevno nacrtati Spomenik alkaru koji se nalazi na dnu Alkarskog trkališta pa su ga iz tog razloga izostavili na svom likovnom uratku. Nekim učenicima teže je bilo usvojiti likovni jezik, odnosno obrisne i gradbene crte, a jedan se dio učenika vrlo bogato izrazio gradbenim crtama.

Tablica 5.

Na Alkarskom trkalištu (obrisne i gradbene crte, crni flomaster)

Na drugom nastavnom satu učenici su se bavili dimenzijama boje. Na krugu boja uočavali su različite tonove iste boje. Zatim su dva učenika izašla ispred ploče kako bi ostatku razreda demonstrirali kako dobiti svjetliji i tamniji ton neke boje. Prvi učenik je u crvenu temperu dodao malo tempere bijele boje te tako dobio svjetliju crvenu. Drugi učenik je u plavu temperu dodao malo crne boje i tako dobio tamniju plavu. Učenicima su zatim prikazane dvije umjetničke reprodukcije; *Gestalt plavo* (1970) Victora Vasarelyja i *Autoportret Rembrandta van Rijna* (1659) godine te su na njima uočavali tonove boja.

Učenici se nisu dobro snašli u likovnom izražavanju koristeći svijetlo-tamni kontrast, a većina je prilikom slikanja koristila samo osnovne boje. Svijetlo-tamni kontrast ostvaren je uporabom različitih svjetlosnih vrijednosti boja.

Tablica 6.

Alkar i njegov konj (kontrast svijetlih i tamnih boja, tempera)

Slika 22. učenik D.P. 3.a

Slika 23. učenica V.A. 3.a

Slika 24. učenik M.V. 3.a

Slika 25. učenik L.P. 3.a

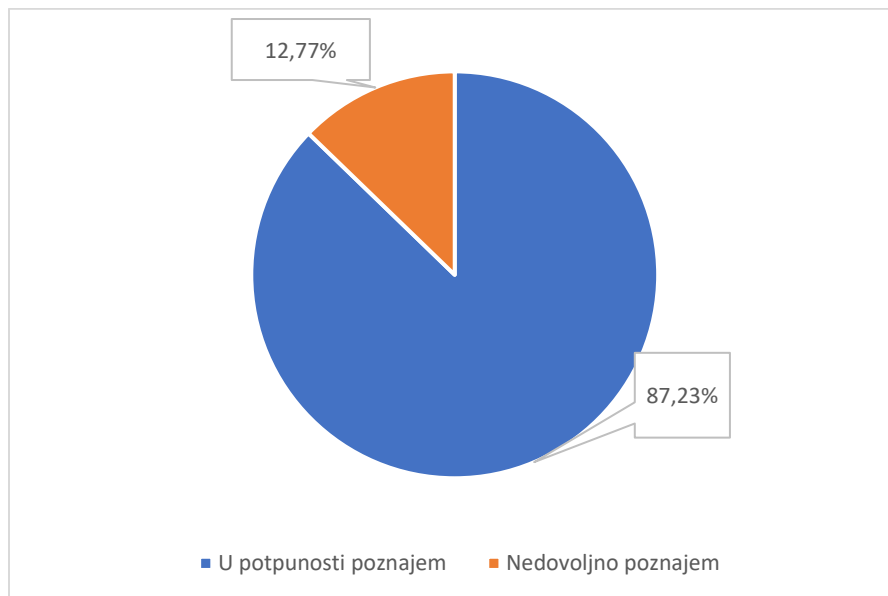
7.4. Instrumenti istraživanja i metode obrade podataka

U istraživanju je korištena anketa kombiniranoga tipa (s otvorenim i zatvorenim pitanjima) koja je posebno osmišljena za potrebe ovoga istraživanja. U okviru analize i obrade rezultata analizirani su dječji likovni radovi te su analizirani sadržaji terenskih zabilješki i kvalitativnih podataka. Korištena je deskriptivna metoda, a pojedini rezultati prikazani su postotnim vrijednostima.

7.5. Rezultati i rasprava

U prvom istraživačkom pitanju htjelo se istražiti poznaju li učenici vitešku igru Sinjsku alku i koliko dobro je poznaju. U istraživanje se krenulo s hipotezom: *H1 Učenici u potpunosti poznaju vitešku igru - Sinjsku alku.*

Svih 47 učenika odgovorili su da poznaju vitešku igru Sinjsku alku. Iz priloženog grafikona (grafikon 2) može se uočiti kako 41 (87,23%) učenik u potpunosti poznaje vitešku igru – Sinjsku alku, dok preostalih 6 (12,77%) učenika smatra da nedovoljno poznaju Sinju alku. Nijedan učenik nije odgovorio kako uopće ne poznaje Sinjsku alku stoga grafikon 2 ne prikazuje taj podatak radi lakše preglednosti.

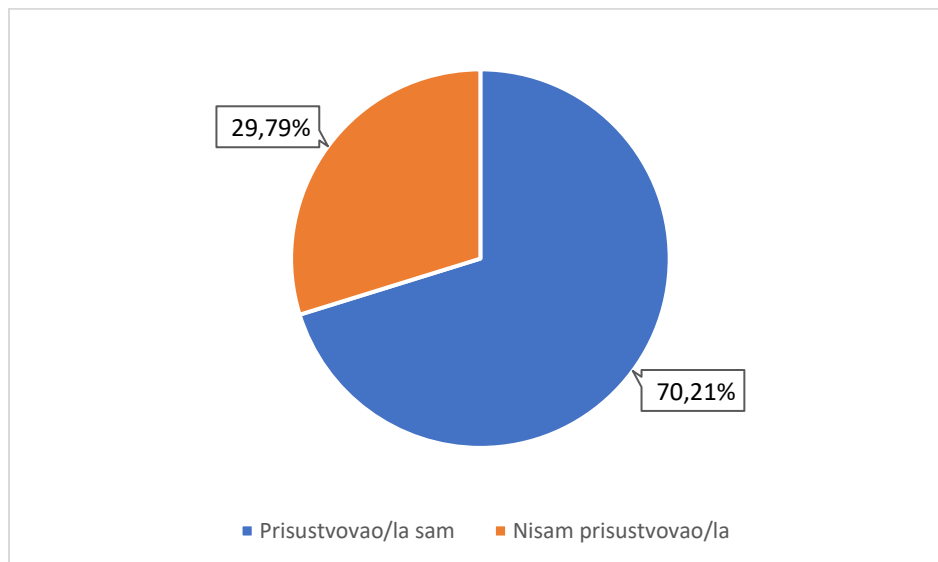
Grafikon 2. *Upoznatost učenika s viteškom igrom – Sinjskom alkom*

Više od pola učenika koji su sudjelovali u istraživanju u potpunosti poznaje Sinjsku alku. Ovaj rezultat je razumljiv jer je istraživanje provedeno u školi koja se nalazi u Sinju. Već je ranije u radu spomenuto kako je Sinjska alka specifična manifestacija upravo zato što je ona duboko ukorijenjena u identitet Sinjana. Već od malih nogu djeca uviđaju njeno značenje i važnost za žitelje Sinja i Cetinske krajine. Prva hipoteza je potvrđena.

Institut za društvena istraživanja *Ivo Pilar* iz Zagreba proveo je istraživanje o socio-kulturnim odrednicama identiteta stanovnika Cetinske krajine, s naglaskom na korištenje lokalnih prirodnih, kulturnih i ljudskih resursa. Jedan od važnih aspekata istraživanja bio je značaj Alke za lokalni identitet i njena budućnost. Rezultati su pokazali da Alka za stanovnike Cetinske krajine nije samo kulturno-povijesna manifestacija, već i sredstvo kojim se podsjećaju na pobjedu svojih predaka, ostvarenu hrabrošću lokalnih junaka i duhovnom potporom Djevice Marije (Poljak, 2022).

U drugom istraživačkom pitanju ispitano je jesu li učenici ikada bili na viteškom natjecanju – Sinjskoj alci. Postavljena je druga hipoteza: H2 *Učenici su prisustvovali viteškom natjecanju – Sinjskoj alci.*

Rezultati istraživanja pokazuju kako su 33 (70,21 %) učenika prisustvovala Sinjskoj alci, dok 14 (29,79 %) učenika nije prisustvovalo Sinjskoj alci (grafikon 3).

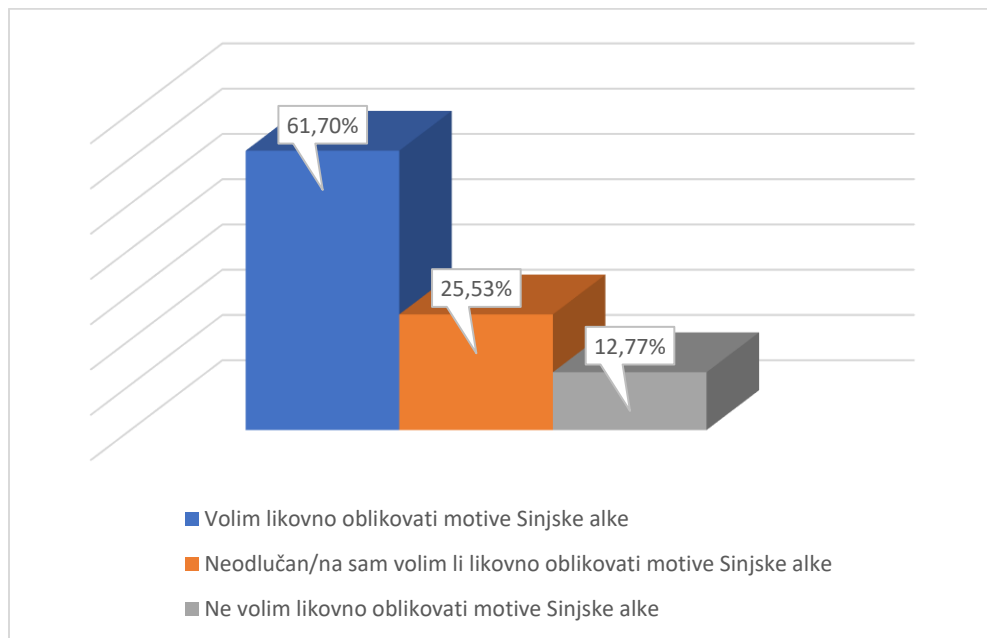

Grafikon 3. *Prisustvovanje učenika na viteškom natjecanju - Sinjskoj alci*

Rezultati pokazuju da je više od pola učenika prisustvovalo na Sinjskoj alci. Slično kao i za prethodnu hipotezu, očekivano je da su učenici kojima je Sinjska alka dio kulturnog nasljeđa nekada prisustvovali toj jedinstvenoj manifestaciji. Druga hipoteza je potvrđena.

U trećem istraživačkom pitanju ispitalo se vole li učenici likovno oblikovati motive Sinjske alke te se također htjelo doznati zašto učenici vole odnosno ne vole oblikovati motive Sinjske alke u svojim likovnim uradcima. U trećoj hipotezi pretpostavilo se *H3: Učenici vole likovno oblikovati motive Sinjske alke.*

Grafički prikaz rezultata provedenog upitnika prikazan je grafikonom 4.

Grafikon 4. Stavovi učenika o likovnom oblikovanju motiva Sinjske alke

Najviše učenika izrazilo je kako voli likovno oblikovati motive Sinjske alke, njih 29 (61,70%), neodlučno je 12 (25,53%) učenika, dok 6 (12,77%) učenika ne voli likovno oblikovati motive Sinjske alke.

Učenici koji vole likovno oblikovati motive Sinjske alke, uglavnom svoj stav potkrepljuju sljedećim odgovorima: vole Alku i tradiciju, to im je zabavno, veselih ih, sviđa im se što viteško natjecanje Alke obiluje ukrasima i bojama koje mogu prenijeti na papir. Učenici koji pripadaju neodlučnoj kategoriji vjeruju da im ne ide crtanje i slikanje motiva Sinjske alke, ne snalaze se u slikanju i crtanju općenito te im je neki od motiva bio zahtjevan za oblikovanje. Učenici koji ne vole crtati i slikati navedene motive navode: teško im je oblikovati motive Sinjske alke te se nisu dobro snašli u zadanoj likovnoj tehnici.

U nastavku slijedi nekoliko odgovora učenika koji pokušavaju obrazložiti zašto (ne) vole likovno oblikovati motive Sinjske alke:

„Jako mi je drago gledati i slikati Alku jer je to moja tradicija i to volim.“

„Volim oblikovati motive Sinjske alke zbog svih boja i ljepota.“

„Zato što jako volim ukrašavati mnoge stvari i jer je alka igra iz našeg zavičaja i grada.“

„Ja volim crtati puno stvari, ali Sinjska alka mi nije najdraža za crtati.“

„Ne znam, ovisi koji motiv crtamo, ovi su mi bili teški.“

„Ponekad mi je dobro, a ponekad teško.“

„Ne volim zato što nije lako crtati motive Sinjske alke.“

„Ne volim crtati.“

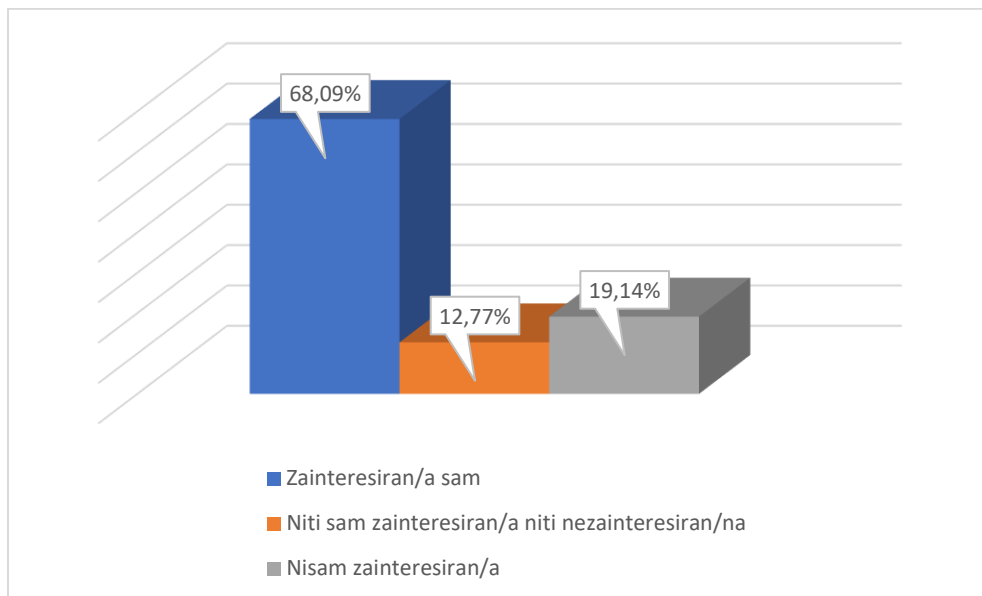
„Ne volim slikati vodenim bojama pa mi se nije sviđelo.“

Iz rezultata je vidljivo kako većina učenika voli likovno oblikovati motive Sinjske alke te učenici svoj likovni izraz obrazlažu i riječima. Možemo primijetiti kako je vizualni izraz uspješno pokrenuo učenike na osobna promišljanja. Treća hipoteza je potvrđena.

Dijete je od najranije dobi kompetentno biće, sposobno samostalno i aktivno upoznati sredinu u kojoj živi, vodeći se prirodnom radoznalošću i intrinzičnom motivacijom za istraživanje. Dijete najbolje uči putem osobnog iskustva. Iskustveno učenje podrazumijeva aktivno istraživanje, kulturna baština kao predmet istraživanja učenicima se može približiti s pomoću različitih likovnih aktivnosti: sudjelovanje u raspravi u kojoj se analitički promatralo, izvođenje likovnih scenarija te primjena viđenog kroz likovni kontekst (Kuščević, 2015).

U četvrtom istraživačkom pitanju željelo se ispitati jesu li učenici zainteresirani za više likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi likovne kulture pri čemu se krenulo od hipoteze *H4: Učenici žele više motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture.*

Grafički prikaz rezultata provedenog upitnika prikazan je grafikonom 5.

Grafikon 5. *Zainteresiranost učenika za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture*

Više od pola učenika, 32 (68,09%), izjasnilo je kako su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture. Njih 6 (12,77%) je neodlučno, dok 9 (19,14%) učenika nije zainteresirano za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke. Kao i kod prethodnog pitanja, učenici su trebali objasniti i verbalizirati svoje stavove o ovoj temi.

Učenici koji su zainteresirani za više sati Likovne kulture posvećenih Sinjskoj alci najčešće su obrazložili kako vole svoj zavičaj, motivi Sinjske alke su im lijepi i zanimljivi i žele naučiti više o Alci na satovima Likovne kulture. Neodlučni učenici nisu sigurni u svoje likovne sposobnosti, vole crtati i slikati, ali su im zadani motivi bili dosadni. Dio učenika koji nije zainteresiran za likovno oblikovati motive Sinjske alke to smatra zahtjevnim, motivi im nisu bili zabavni za slikanje, misle kako je to gubljenje vremena te navode kako su se previše zaprljali prilikom slikanja.

Navedeni su neki od odgovora učenika:

„Zato što volim crtati sve vezano za Alku.“

„Volim sve vezano za svoj zavičaj.“

„Alka mi je lijepa i zanimljiva i želim bolje naučiti stvari o Alki.“

„Želim upoznati Alku, ali neki motivi su mi teški i ne znam kako ih nacrtati.“

„Zato što je meni malo dosadno, ali svejedno je lijepo.“

„Nije mi bilo zabavno crtati motive Sinjske alke.“

„Imam previše obaveza.“

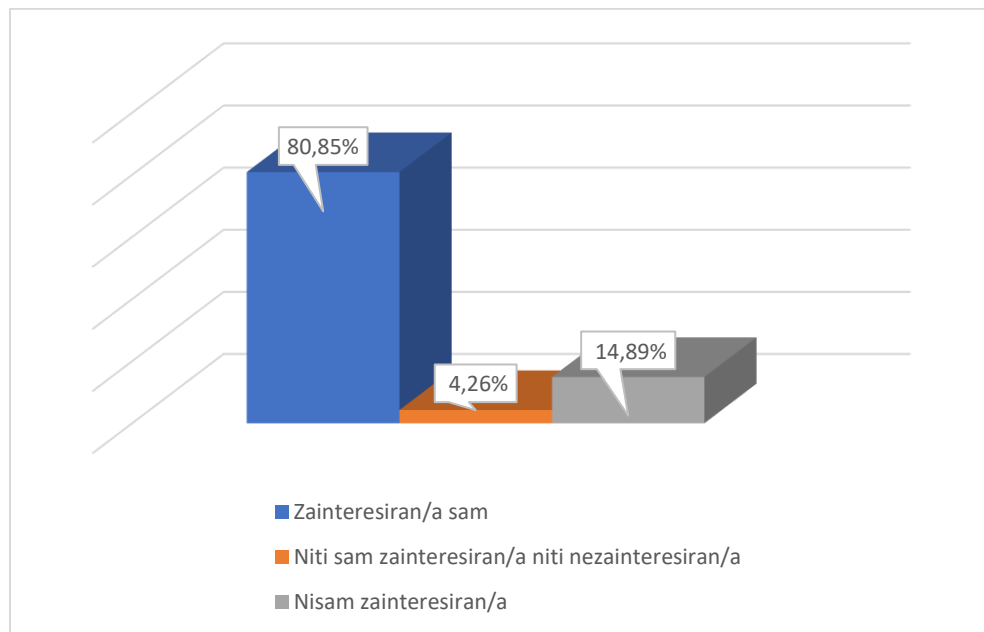
„Upute su teške i uvijek se zaprljam.“

Iz rezultata i navedenih odgovora učenika vidljivo je kako većina učenika pokazuje interes za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture. Četvrta hipoteza je potvrđena.

Izražavanje kulturne svijesti jedna je od temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, a odnosi se spoznavanje važnosti stvaralačkog izražavanja ideja, iskustva i emocija u nizu medija pa tako i vizualno-likovnoj umjetnosti. Proučavanje kulturne baštine nudi djeci mogućnost da razviju svoje sposobnosti povezane s gledanje, mišljenjem, reagiranjem i izražavanjem. Djecu treba ohrabrivati da kažu svoj prvi dojam o doživljenoj baštini, a zatim ih usmjeravati na uočavanje detalja, poticati raspravu o sadržajima kulturne baštine bitan su segment koji potiče dječju kreativnost u oblikovanju motiva kulturne baštine (Kušević, 2015).

U petom istraživačkom pitanju ispitivalo se jesu li učenici zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine u nastavi likovne kulture. Kod ovog istraživačkog pitanja krenulo se od hipoteze *H5: Učenici su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine u nastavi Likovne kulture.*

Grafički prikaz rezultata provedenog upitnika prikazan je grafikonom 6.

Grafikon 6. *Zainteresiranost učenika za više sati likovnog oblikovanja kulturne baštine u nastavi Likovne kulture*

Može se uočiti kako najveći broj učenika želi više sati oblikovanja motiva kulturne baštine, čak njih 38 (80,85%), samo su 2 (4,26%) učenika neodlučna, dok 7 (14,89%) učenika ne želi, odnosno nije zainteresirano za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine.

U ovom se dijelu upitnika također tražilo da učenici nakon što odaberu jedan od tri odgovora, svoj odabir i obrazlože.

Sabiranjem učeničkih odgovora uvidjelo se kako učenici koji su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine smatraju kako vole upoznavati kulturnu baštinu i sve njezine ljepote, zanimljive su im teme iz povijesti i žele još više naučiti o baštini Republike Hrvatske te vole crtati te navode kako je hrvatska baština unikatna. Učenici koji su neodlučni odgovorili su kako vole slikati, ali im slikanje baštinskih motiva traje predugo i postane im dosadno te ih ne zanima kulturna baština. Dio učenika koji nije zainteresiran za više sati s motivima kulturne baštine navodi kako im likovni nije baš drag, nemaju motivacije i teme kulturne baštine im nisu zanimljive.

Slijede neki od odgovora koje su učenici ponudili:

„Volim kulturne baštine jer imaju puno boja i prelijepe su.“

„Volim slušati o povijesti i kulturnim baštinama.“

„Ja sam zainteresiran za više sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine zato što je naša baština unikatna i želim još više o njoj naučiti.“

„Zainteresiran sam za više oblikovanja kulturne baštine jer je naša baština unikatna.“

„Volim crtati, ali ne puno i dugo pa mi je dosadno.“

„Imam dovoljno sati i ne zanima me kulturna baština.“

„Likovni mi nije baš drag pa nisam baš zainteresiran.“

„Nisam jer nemam puno motivacije jer ima puno primjera.“

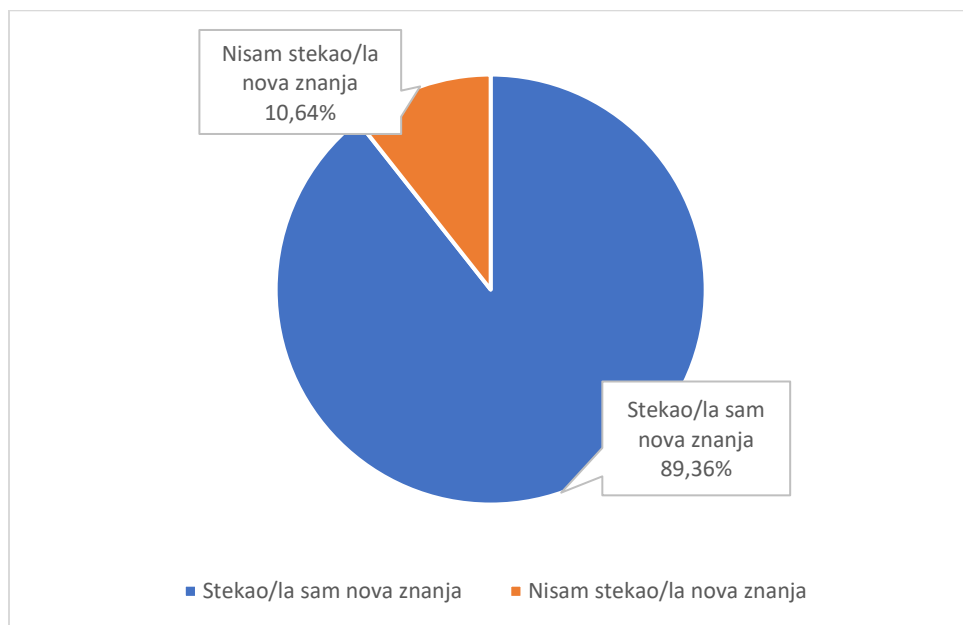
„Kulturna baština mi nije zanimljiva.“

Može se primijetiti kako je korištenje baštinskih motiva učenike potaknulo na zanimljiva promišljanja o kulturnoj baštini te pobudilo dodatni interes za upoznavanje vlastite kulturne baštine. Peta hipoteza je također potvrđena.

Tradicijske vrijednosti utkane u kulturnu baštinu pružaju neiscrpan izvor sadržaja za kvalitetno osmišljen, inspirativan i kreativan odgojno-obrazovni proces. Hrvatska prirodna i kulturna baština, bogata poviješću, kulturnim spomenicima, muzejima i slikovitim krajolicima predstavlja bogat izvor zanimljivosti za djecu, potičući njihovu maštu te kreativne igre i aktivnosti, posebice u likovnom izražavanju. Interakcije djece s baštinskim, prirodnim i kulturnim vrijednostima pružaju priliku za duboka iskustva i dojmove, potičući spontano izražavanje i mogućnost razmjenjivanja vlastitih unutarnjih bogatstava s drugima (Ivon, 2007).

U šestom se istraživačkom pitanju htjelo se ispitati jesu li učenici nakon oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci. Kod ovog istraživačkog pitanja krenulo se od hipoteze *H6: Učenici su nakon oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci.*

Grafikon 7. prikazuje rezultate provedenog upitnika.

Grafikon 7. Utjecaj likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke na stjecanje novih znanja o Sinjskoj alci

Čak 42 (89,36%) učenika smatra kako su nakon likovnog oblikovanja stekli nova znanja o Sinjskoj alci, dok njih 5 (10,64%) smatra kako nakon likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke, ne znaju više o Sinjskoj alci.

Iz rezultata je vidljivo kako je izbor motiva Sinjske alke probudio interes i znatiželju učenika te su i sami na održanim satovima htjeli podijeliti neke informacije o motivima koje su taj dan slikali i crtali. Bez obzira na to je li im se svidjelo oblikovati motive Sinjske alke, tek je nekolicina učenika na ovo pitanje odgovorila negativno, odnosno smatraju da nisu stekli nova znanja o Sinjskoj alci. Šesta hipoteza je potvrđena.

Dalmatinski prostor pruža široke poticaje za učenje kroz likovne sadržaje s brojnim sačuvanim baštinskim kulturnim dobrima, koja posjeduju upečatljiva umjetnička obilježja, a s kojima su djeca u neposrednoj spontanoj komunikaciji (Kuščević, 2004). Osim što integrirano učenje kroz baštinske sadržaje pomaže djetetu da bolje razumije sebe i svoje korijene te izgradi nacionalni identitet, ono također omogućuje djetetu da razvije dublje razumijevanje sadašnjosti.

Upoznavanjem povijesti i kulturnih nasljeđa djetetu se pruža uvid u to kako prošli događaji i tradicije oblikuju današnji svijet. Tako dijete može kritički promišljati o svojoj ulozi u društvu i aktivno sudjelovati u njegovom razvoju, gradeći tako kulturni identitet. Samoprocjena razvija i podupire dječje kognitivne vještine. Ovaj oblik procjenjivanja ključan je kako bi djeca postala cjeloživotni učenici jer usmjerava njihove napore na promišljanje o vlastitom učenju i angažiranosti. Samoprocjena ih potiče da učenje shvaćaju kao „rast“ prilikom kojeg svoju znanje vide kao nešto što se može poboljšati i nadograđivati (Lee, 2006).

7.6. Zaključak istraživanja

Anketni upitnik ponuđen učenicima strukturiran je jednostavno i primjereno učeničkoj dobi. Prikupljeni podaci dostatni su za donošenje pojedinih zaključaka.

Provedenim istraživanjem potvrđena je prva hipoteza *H1 Učenici dobro poznaju vitešku igru - Sinjsku alku*. Više od pola ispitanika izjasnilo se da dobro poznaje Alku, što je s obzirom na mjesto njihovog prebivališta (blizina grada Sinja) i razumljivo. Druga je hipoteza *H2 Učenici su prisustvovali na viteškoj igri – Sinjskoj alci* također potvrđena. Iako je ranije u diplomskom radu spomenuto kako lokalno stanovništvo češće privlače natjecanja Bara i Čoja, velik dio učenika je ipak prisustvovao na Alci koja je jedinstvena manifestacija. Sljedeća hipoteza: *H3 Učenici vole likovno oblikovati motive Sinjske alke* također je potvrđena. Potvrđena je i četvrta hipoteza *H4 Učenici su zainteresirani za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture*. Potvrđena je između ostalog i peta hipoteza *H5 Učenici su zainteresirani za sati likovnog oblikovanja motiva kulturne baštine u nastavi Likovne kulture*. Posljednja hipoteza koja glasi: *H6 Učenici su nakon likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci* također je potvrđena.

8. ZAKLJUČAK

Rapidan rast migracija stanovništva postao je dio svakodnevice suvremenoga društva. Živimo u svijetu globalizacije koja je iz dana u dan sve utjecajnije pa tako sve više dolazimo u kontakt s različitim kulturama. U suvremenom svijetu koji se kontinuirano i ubrzano mijenja, dobro je njegovati različitosti i očuvati svoj identitet, a time i slobodu pojedinaca i naroda.

Kulturna baština, bilo materijalna ili nematerijalna, predstavlja iznimno vrijedno naslijeđe koje nam omogućuje razumijevanje i vrednovanje prošlosti, različitih kulturnih izraza te stvara osjećaj identiteta.

Iako kulturna baština nije rijedak pojam u nastavi, tek se kroz kurikule nastavnih predmeta uvidio puni potencijal uključivanja njenih sadržaja u odgojno-obrazovnom procesu. Nastavni predmet Likovna kultura, kao jedan od odgojno-obrazovnih predmeta, kroz svoje tri domene propisane Kurikulom učenike nastoji oblikovati u promišljajuće pojedince koji će kroz sadržaje navedenog nastavnog predmeta oblikovati trajne stavove i vrijednosti

Uključivanje motiva kulturne baštine u nastavu Likovne kulture, u ovom kontekstu Sinjske alke, omogućuje učenicima bolje razumijevanje vlastite kulture i običaja, sama nastava postaje zanimljivija, a učenici motivirani za rad. Postoje različiti zanimljivi načini da djeci prezentiramo kulturnu baštinu. Posjećivanje muzeja, radionica, izložbi pružaju priliku učenicima doživjeti baštinu na zanimljiv i interaktivan način.

Promatrajući alkare, alkarsku odoru, trkalište, povorku itd. učenici samostalno otkrivaju detalje koji im pobuđuju interes i znatiželju. Slikajući i crtajući motive Sinjske alke učenici vizualno iskazuju svoj doživljaj vlastite kulturne baštine na kreativan način. Alka, kao i ostale nematerijalne kulturne baštine dinamična je i živa, ali i podložna različitim politički, društvenim, socijalnim i ostalim utjecajima. Sukladno tome, važno je odrediti načine očuvanja kulturne baštine kako bi baština ostala živa i u naslijeđe budućim generacijama, što uključuje kontinuirane napore vlasti, stručnjaka i odgojno-obrazovnih ustanova.

Reakcije učenika na motive Sinjske alke bile su pozitivne što pokazuju i rezultati. Većina učenika voli likovno oblikovati motive Sinjske alke te su izrazili kako žele više motiva Alke i

kulturne baštine u nastavi Likovne kulture. Naposljetku, učenici su zaključili kako su oblikovanjem motiva Sinjske alke stekli nova znanja o toj viteškoj igri. Može se vidjeti kako su odabrani motivi potaknuli učenike na razmišljanje i verbalizaciju doživljaja, kao i na kreativne i jedinstvene likovne uratke. Međupredmetne teme *Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje* uz Likovnu kulturu doprinose i šire svijest učenika o bogatstvu kulturnih i prirodnih ljepota naše domovine.

Ako želimo sačuvati autentičnost i bogatstvo vlastite baštine, ojačati osjećaj identiteta i povezanost različitih kultura potrebno je baštinu uključiti u odgoj i obrazovanje. To znači motivirati učenike da spoznaju i kreativno-stvaralački razmišljaju o baštini. „*Učeći o baštini kroz baštinu i dijete ostavlja svoj trag...Za baštinu*“ Jukić (2007, 9).

9. LITERATURA

1. Anderson-McNamee, J. K., Bailey, S. J. (2010). The importance of play in early childhood development. *Montana State University Extension*, 4(10), 1-4. Dostupno na: <http://lanefacs.pbworks.com/w/file/attach/65563699/Importance%20of%20Play.pdf>
2. Androlić, A. (2019). *Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske* (Završni rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odsjek za informacijske znanosti. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffos%3A4757>
3. Anđel, E. (2020). *Kulturno-povijesna baština kao poticaj za likovno stvaralaštvo* (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:1840>
4. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik: Likovni jezik predškolske djece*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Belamarić, J. (2013). *Sinjska alka. Stoljetno viteško natjecanje u Cetinskoj krajini*. Zagreb: Mozaik knjiga.
6. Belamarić, Joško. (2018). „*Sinjska Alka: Kontinuitet u promjenama*“, 300. obljetnica slavne brane Sinja 1715. godine. U: Dukić, J. i Grbavac, J. (ur.). *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa*. Sinj, 533-543.
7. Belamarić, J. (2015) *Sinjska alka: kulturno-povijesni vodič*. Sinj: Viteško alkarsko društvo Sinj.
8. Bekavac, S. (2015) *Sinjska alka 1715.– 2015*. Zagreb: Despot Infinitus
9. Boškin, I. (2022) *Odgojno-obrazovni aspekti tradicijske igre* (Završni rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.
10. Brajčić, M. (2002) *Značaj kulturne baštine i etnografskih izvora u nastavi likovne kulture*. *Živa Baština*. Zadar: Visoka učiteljska škola u Zadru, 79-83.
11. Brajčić, M., Kuščević, D. (2016) *Dijete i likovna umjetnost - doživljaj likovnog djela*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
12. Brajčić, M., Kuščević, D. (2021). *Hrvatska kulturna baština u interakciji i kontekstu Održivog razvoja: implementacija u odgoj i obrazovanje*. *Metodički ogleđi*, 30 (1), 199-221.

13. Bucaj, A. (2022) *Rizici u likovnim igrama u nastavi* (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufri:1089>
14. Đorđević, I. (2014) *Interkulturalnost - Znam, razmišljam, sudjelujem. Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedni građanskog odgoja i obrazovanja (2)* Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske. Dostupno na: <https://goo.hr/wp-content/uploads/2014/04/GOO-prirucnik-za-nastavnike.pdf>
15. Čukelj, Z. (2009). *Mogućnosti stjecanja znanja i spoznaja o prirodnoj i kulturnoj baštini u osnovnim školama Republike Hrvatske*. Socijalna ekologija, 18 (3-4), 267-288. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54109>
16. Ćavar, M. (2017). *Sinjska alka* (Završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije. Dostupno na: <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:1886/preview>
17. Dobrota, S. i Kuščević, D. (2008). *Zavičajna baština šibensko-kninske županije - refleksije u nastavi glazbene i likovne kulture*. Godišnjak Titius, 1 (1), 259-272. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/111980>
18. Došen Dobud A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac - Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alineja
19. Duran, M. (2011). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
20. Georgievski, P. i Žoglev, Z. (2014). *Uloga kulture u formiranju osobnog i društvenog identiteta u procesu socijalizacije*. Godišnjak Titius, 6-7 (6-7), 517-528. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/149726>
21. Halavvuk, A. (2018). *Uloga odgojitelja u poticanju rizične igre djece rane i predškolske dobi* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:945>
22. Hrvatska enciklopedija (2024). *identitet*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/identitet>
23. Hrvatski Opći Leksikon (2018). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža Zagreb.
24. Ivon, H. (2007). *Baština – univerzalni odgajatelj*. Baština – umjetnički poticaj za likovno izražavanje djece. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 9-20.
25. Jukić, T. (2007). *Baština kroz projektni pristup i integraciju sadržaja*. Baština - umjetnički poticaj za likovno izražavanje djece. U: Ivon, H(ur.). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

26. Jurić, Š. (1988). *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*. Split: Logos
27. Karlavaris, B. (1991). *Metodika likovnog odgoja I*. Rijeka: Hofbauer
28. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
29. Kolovrat, D. (2022). *Interdisciplinarno poučavanje kulturne baštine Slavenskog Broda kao doprinos praksi*. Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama, 6. (6.), 35-50. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/299823>
30. Kunović, L. (2020). *Kulturna baština Jaskanskog kraja kao poticaj likovnom izražavanju djece predškolske dobi* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:2272>
31. Kuščević, D. (2004). *Kreativno stvaralački pristup u nastavi likovne kulture*. Split: Metodika. – 5, 8 (1), 6-85.
32. Kuščević, D. (2007). *Mediterransko baštinsko okružje poticaj likovnom izražavanju djece*. Baština – umjetničkii poticaj za likovno izražavanje djece. U: Ivon, H. (ur.). Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 21-27.
33. Kuščević, D. (2015). *Kulturna baština – poticatelj dječjeg likovnog razvoja (likovni aspekti)*. Školski vjesnik, 64 (3), 479-491. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/151378>
34. Kuščević, D. (2021). *Stavovi i razmišljanja učenika o prirodnoj i kulturnoj baštini*. Školski vjesnik, 70 (2), 159-176. Dostupno na: <https://doi.org/10.38003/sv.70.2.7>
35. Lee, C. (2006). *Language for Learning Mathematics*. Berkshire: OUP
36. Mandac, B. (2020). *Utjecaj alke na identitet i društveni život Sinja 1918. – 2018*. (Diplomski rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A5426>
37. Marić, M. (2012). *Sinj i njegova Gospa*. Sinj: Ogranak Matice hrvatske Sinj.
38. Medić, T. (2021). *Poticanje kreativnosti u nastavi likovne kulture* (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu Osijek. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/aukos%3A912>
39. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za Gimnazije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/predmetni-kurikulumi/likovna-kultura-i-likovna-umjetnost/757>

40. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019). *Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-odrzivi-razvoj-za-osnovne-i-srednje-skole/3855>
41. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019). *Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/print.aspx?id=3856&url=print>
42. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019). *Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-gradjanski-odgoj-i-obrazovanje-za-osnovne-i-srednje-skole/3853>
43. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019). *Škola za život. Međupredmetne teme*. Dostupno na: <https://skolazazivot.hr/medupredmetne-teme/>
44. Paić, I. (2018). *Uloga igre u razvoju djeteta* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/ufzg:669>
45. Polić, M. (2005). *Integralna nastava kao odgovor na suvremene obrazovne potrebe*. *Metodički ogleđi*, 12 (2), 61-72.
46. Poljak, M. (2022). *Kulturna antropologija Sinja i okolice* (Diplomski rad). Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za Hrvatski jezik i književnost. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst:3614>
47. Posavec, M. (2023). *Nematerijalna baština - očuvanje i korištenje* (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. Dostupno na: <https://repositorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:8852>
48. *Pravila o Alki* (1992). Sinj: Viteško alkarsko društvo Sinj. Dostupno na: <https://www.alka.hr/storage/upload/userfiles/files/PRAVILA%20O%20ALKI.pdf>
49. Pivac, D. (2007). *Prirodna i kulturna baština kao poticaj razvoja dječje kreativnosti u području likovnog izražavanja*. *Baština - umjetnički poticaj za likovno izražavanje djece*. U: Ivon, H. (ur.). Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 29-35.

50. Samardžić, J. (2015). *Bitka za Sinj i Sinjska alka* (Završni rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest. Dostupno na: <https://repositorij.ffst.unist.hr/islandora/object/ffst%3A583>
51. Starčić, B. (2015.) *Alkarske igre- tradicija koja se nastavlja* (Diplomski rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sveučilišni diplomski interdisciplinarni studij Kultura i turizam. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:196>
52. *Statut Dječje Alke Vučkovića* (1997). Sinj: Viteško alkarsko društvo Sinj.
53. Šturlan, P. (2022). *Uloga i kompetencije učitelja u provedbi nastave likovne kulture* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A3668>
54. Tanay, E. R. (1988). *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
55. Tomić, V. (2021) *Razvoj prikaza pokreta u likovnom izrazu djece rane i predškolske dobi* (Završni rad). Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <https://repositorij.ffst.unist.hr/islandora/object/ffst%3A3514/datastream/PDF/view>
56. Tomljenović, Z. i Novaković, S. (2021). *Integrirana nastava – projekt u izbornoj nastavi likovne kulture u osnovnoj školi*. *Metodički obzori*, 7(1), 119-134. Dostupno na: <https://doi.org/10.32728/mo.07.1.2012.09>
57. Veočić, A. (2019). *Sinjska alka – najprepoznatljiviji brend grada Sinja* (Diplomski rad). Osijek: Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A3668>
58. Vučić, P. (1998). *Hrvatski duh alke: simbolika i filozofija hrvatske povijesti*. Zagreb; Consillium.
59. Vučković, A. (2020). *Tradicijski dječji plesovi zavičajne regije Sinja*. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za predškolski odgoj. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst%3A2840>
60. Vuković, A. (2023) *Sinjska alka* (Završni rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije. Dostupno na: <https://www.unirepository.svkri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A3900>

61. Vuković, M. (2011). *Pogled na međuodnos baštine, kulture i identiteta*. Arhivski vjesnik, 54 (1), 97-113. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/90530>
62. Vukušić, A. (2007). *Zapisi o Sinjskoj alki i njihova primjenjivost u etnološkom istraživanju*. Zagreb: Studia ethnologica, vol. 19.
63. Zagorac, I. (2006). *Igra kao cjeloživotna aktivnost*. Metodčki ogledi, 13 (1), 69-80. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/4365>
64. Živalj, K. (2018). *Uloga muzeja u razvoju turizma – Muzej Sinjske alke* (Diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2207/datastream/PDF/view>

Mrežni izvori

- <https://www.alka.hr/alka-wiki/alajcaus-a10>
- <https://www.alka.hr/alka-wiki/arambasa-a11>
- <https://www.lag-ck.hr/kulturolag/2-alkarski-dvori-muzeji>
- <https://hkm.hr/zeleni-biseri/utvrda-necven-stoljetna-cuvarica-mackule/>

Sažetak

Cilj istraživanja diplomskog rada bio je ispitati likovne reakcije i razmišljanja učenika o likovnom oblikovanju motiva Sinjske alke u dječjem likovnom stvaralaštvu. Istraživanje je provedeno u jednoj osnovnoj školi u Splitsko–dalmatinskoj županiji u veljači 2024. godine na uzorku od 47 učenika u jednom trećem i dva četvrta razreda osnovne škole. Održano je šest sati Likovne kulture, u svakom razredu po dva sata s različitim likovnim zadacima i likovnim tehnikama. U motivacijskom dijelu, djeca su kroz razgovor i gledanje različitih umjetničkih reprodukcija potaknuta na maštovito i kreativno oblikovanje motiva Sinjske alke. Rezultati pokazuju kako učenici dobro poznaju vitešku igru Sinjsku Alku te ih je više od pola prisustvovalo tom jedinstvenom natjecanju. Nadalje, učenici su izrazili kako vole likovno oblikovati motive Sinjske alke te kako žele više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke i kulturne baštine. Naposljetku, učenici su u velikom broju zaključili kako su nakon oblikovanja motiva Sinjske alke stekli nova znanja o Sinjskoj alci.

Ključne riječi: Likovna kultura, Alka, igra, kulturna baština, identitet, likovno stvaralaštvo.

Abstract

The aim of the thesis research was to examine the artistic reactions and thoughts of students about the artistic design of the Sinjska alka motif in children's art. The research was conducted in one primary school in the Split-Dalmatia County in February 2024 on a sample of 47 students in one third and two fourth grades of primary school. Six classes of Fine Arts were held, two hours in each class with different art assignments and art techniques. In the motivational part, children were encouraged to imaginatively and creatively shape the motif of Sinjska alka through conversation and viewing of various artistic reproductions. The results show that the students know the knightly game Sinjska Alka well, and more than half of them attended this unique competition. Furthermore, the students expressed that they like to create art motifs of Sinjska alka and that they want more hours of art design based on the motifs of Sinjska alka and cultural heritage. In the end, a large number of students concluded that after designing the motif of Sinjska alka, they gained new knowledge about Sinjska alka.

Key words: Art culture, Alka, game, cultural heritage, identity, art creation.

PRILOZI

Popis umjetničkih reprodukcija korištenih na nastavnim satima Likovne kulture:

Umjetnička reprodukcija 1. Vincent van Gogh, Žitna polja, 1890.

Umjetnička reprodukcija 2. Jean-Honoré Fragonard, Djevojka koja čita, 1770.

Umjetnička reprodukcija 3. Henry Matisse, Mačka, 1938.

Umjetnička reprodukcija 4. Joan Miro, Singing fish, 1972.

Umjetnička reprodukcija 5. Victor Vasarely, Gestalt plavo, 1970.

Umjetnička reprodukcija 6. Veermer van Delft, Djevojka s bisernom naušnicom, 1665.

Umjetnička reprodukcija 7. Albercht Dürer, Dürerov nosorog, 1515.

Umjetnička reprodukcija 8. Vincent van Gogh, Vrt bolnica u Arlesu, 1888.

Umjetnička reprodukcija 9. Paul Klee, Crvene i bijele kupole, 1914.

Umjetnička reprodukcija 10. Autoportret, Vincent van Gogh, 1909.

Umjetnička reprodukcija 11. Pablo Picasso, portret Jacqueline , 1956.

Umjetnička reprodukcija 12. Hrvoje Šercar, Riba sa zlatnim nogama, 1993.

Umjetnička reprodukcija 13. Rembrandta van Rijna, Autoportret, 1659.

Popis slika:

Slika 1. Sinjska alka na listi svjetske nematerijalne baštine. Dostupno na:

<https://www.alka.hr/alkarsko-drustvo/alka-nematerijalna-bastina-covjecanstva-c10>

Slika 2. *učenica M.V. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 3. *učenik N.P. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 4. *učenica S.P. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 5. *učenik R.P. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 6. *učenica S.P. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 7. *učenica M.V. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 8. *učenik R.P. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 9. *učenik L.V. 4.a*, izvor: Marchela Vuković

Slika 10. *učenica A.P. 4.b*, izvor: Marchela Vuković

Slika 11. *učenik I.B. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 12. *učenik J.Ž. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 13. *učenica P.M. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 14. *učenica A.P. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 15. *učenica L.P. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 16. *učenica L.A.J. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 17. *učenik M.P. 4.b*, izvor: Marchela Vuković
Slika 18. *učenik M.P. 3.a*, izvor: Marchel Vuković
Slika 19. *učenica M.M. 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 20. *učenik I.B. 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 21. *učenik V.S. 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 22. *učenik D.P. 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 23. *učenica V.A. 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 24. *učenik M.V., 3.a*, izvor: Marchela Vuković
Slika 25. *učenik L.P. 3.a*, izvor: Marchela Vuković

Popis grafikona i tablica:

Grafikon 1. Postotak ispitanika prema razredima

Grafikon 2. Upoznatost učenika sa viteškom igrom – Sinjskom alkom

Grafikon 3. Prisustvovanje učenika na viteškom natjecanju - Sinjskoj alci

Grafikon 4. Stavovi učenika o likovnom oblikovanju motiva Sinjske alke

Grafikon 5. Zainteresiranost učenika za više sati likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke u nastavi Likovne kulture

Grafikon 6. Zainteresiranost učenika za više sati likovnog oblikovanja kulturne baštine u nastavi Likovne kulture

Grafikon 7. Utjecaj likovnog oblikovanja motiva Sinjske alke na stjecanje novih znanja o Sinjskoj alci.

Tablica 1. *Alkar i njegov momak (kontrast svijetlih i tamnih boja, kombinirana tehnika akvarel i flomaster)*

Tablica 2. *Edek (kontrast oblika i veličina ploha, pastel)*

Tablica 3. *Alkar pogađa alku (obrisne i gradbene crte, tonsko izražavanje, kombinirana tehnika akvarel i flomaster)*

Tablica 4. *Alkarska povorka (slikarska tekstura, pastel)*

Tablica 5. *Na Alkarskom trkalištu (obrisne i gradbene crte, flomaster)*

Tablica 6. *Alkar i njegov konj (kontrast svijetlih i tamnih boja, tempera)*

**Izjava o suglasnosti roditelja za sudjelovanje djeteta u istraživanju za potrebe
diplomskoga rada**

Poštovani roditelji,

obraćamo Vam se s molbom za prikupljanje podataka u svrhu provođenja istraživanja za diplomski rad pod nazivom: *Sinjska alka i likovno stvaralaštvo djece*, studentice Marchele Vuković te Vas molimo za suradnju i dozvolu. Planiranim istraživanjem žele se ispitati poticaji za likovno izražavanje učenika koji će rezultirati dječjim likovnim stvaralaštvom. Sudjelovanje u istraživanju je anonimno i dobrovoljno, a rezultati će se koristiti u istraživačke svrhe (diplomski rad) i neće se zlorabiti na bilo koji način. Istraživanje bi se provelo u okviru redovite satnice nastave Likovne kulture. Unaprijed zahvaljujemo!

Studentica Marchela Vuković

Potpis roditelja/staratelja

Anketa:

Dragi učenici!

Pred Vama se nalazi anketni upitnik koji služi za znanstveno ispitivanje u sklopu Diplomskog rada – Sinjska alka i likovno stvaralaštvo djece. Ispitivanje je anonimno, a prikupljeni podatci koristiti će se isključivo u istraživačke svrhe i neće se zlorabiti na bilo koji način. Anketa je podijeljena u dva dijela, prvi dio rješavate prije izrade Vaših likovnih radova, a drugi dio nakon likovnog oblikovanja.

Zahvaljujem Vam na suradnji!

PRVI DIO ANKETE

1. KOLIKO DOBRO POZNAJEŠ VITEŠKU IGRU SINJSKA ALKA?

- a) u potpunosti poznajem
- b) nedovoljno poznajem
- c) uopće ne poznajem

3. JESI LI IKADA PRISUSTVOVAO/LA VITEŠKOM NATJECANJU SINJSKA ALKA?

- a) da
- b) ne

DRUGI DIO ANKETE

4. VOLIŠ LI LIKOVNO OBLIKOVATI MOTIVE SINJSKE ALKE?

- a) da
- b) svejedno mi je
- c) ne

OBRAZLOŽENJE: _____

5. JESI LI ZAINTERESIRAN/A ZA VIŠE SATI LIKOVNOG OBLIKOVANJA MOTIVA SINJSKE ALKE U NASTAVI LIKOVNE KULTURE?

a) zainteresiran/a sam

b) niti sam zainteresiran/a, niti nezainteresiran/a

c) nisam zainteresiran/a

OBRAZLOŽENJE: _____

6. JESI LI ZAINTERESIRANA/ZAINTERESIRAN ZA VIŠE SATI LIKOVNOG OBLIKOVANJA MOTIVA KULTURNE BAŠTINE U NASTAVI LIKOVNE KULTURE?

a) zainteresiran/a sam

b) niti sam zainteresiran/a, niti nezainteresiran/a

c) nisam zainteresiran/a

OBRAZLOŽENJE: _____

7. JESI LI NAKON LIKOVNOG OBLIKOVANJA MOTIVIMA SINJSKE ALKE STEKAO/LA NOVA ZNANJA O SINJSKOJ ALCI?

a) stekao/la sam nova znanja

b) nisam stekao/la nova znanja

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MARCHELA VUKOVIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e magistra/magistrice PRIMARNOG OBRAZOVANJA, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 9. srpnja 2024.

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada

(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: MARCHELA VUKOVIĆ

Naslov rada: SINJSKA ALKA I LIKOVNO STVARALAŠTVO DJECE

Znanstveno područje i polje: INTERDISCIPLINARNO ZNANSTVENO PODRUČJE,
OBRAZOVNE ZNANOSTI

Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Dubravka Kušćević

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić

doc. dr. sc. Dubravka Kušćević

doc. dr. sc. Suzana Tomaš

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 9. srpnja 2024.

Potpis studenta/studentice:

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

Zahvale

Zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. sc. Dubravki Kušćević na strpljenju, pomoći i vodstvu pri izradi ovog diplomskog rada.

Hvala D. što si žurio po moju osobnu na dan upisa i što uvijek spašavaš moju zaboravnu glavu.

Zahvaljujem svim članovima moje obitelji i svim prijateljima koji su me podržavali na ovom putu.

Posebno hvala mojim roditeljima na nesebičnoj ljubavi i podršci svih godina moga obrazovanja.

Rad posvećujem svojoj babi Ljubi čija me beskrajna podrška gura kroz sve životne izazove.